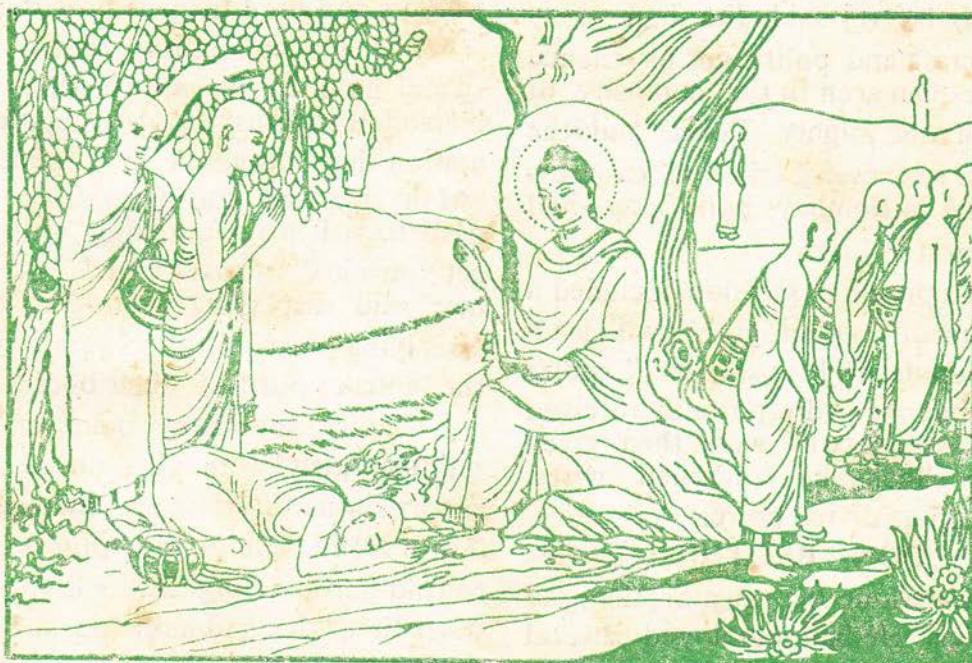

नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस

आनन्दभूमि

THE ANANDA-BHOOMI

(BUDDHIST MONTHLY)

(प्रथम वर्षावासपद्धि भगवान् बुद्धले मिश्रहृलाई शर्मप्रचारका लागि खटाउनुभएको)

एक प्रतिको ३।

वार्षिक ग्राहक शुल्क ३०।

आजीवन ग्राहक शुल्क ३००।

बुद्धम्बत् २५३४

होलिपुङ्ही

विक्रमसम्बत् २०४७

फागुन

नेपालसम्बत् १९९९

चित्तलात्म

1991 A. D.

Feb.

वर्ष १८

अंक ११

Vol. 18

No. 11

(Continued from inside last cover)

eras, books on sex and religion and some electronic devices.

According to the district police head Mr. Neeraj Kumar, the sham godman alias Vinodanand Jha, ran a massage parlour at B-37, Defence Colony and a counselling centre in Khanna Market. He said Jha, from Madhubani (Bihar), had been operating in the Capital for many years. However, he had started the massage parlour just 22 days ago.

Mr Neeraj said Jha had many bureaucrats and politicians as clients. He was often seen in the company of the high and mighty. Police and the godman has several criminal cases against him in Bombay, police there had once arrested him.

His prized possession included a fat album of his photographs with leaders of repute. In his "spiritual" centre in Bombay, he had reportedly received many devotees who were then given electric shocks by concealed wires. Passed off as divine power.

SALOON BROTHEL: In his massage parlour Jha ran a brothel, say the police. He had employed several girls to lure clients, into prostitution. At the same time his men would film the action then blackmail the visitors.

However, he was exposed when a wealthy businessman from Varanasi went to his parlour but had to part with his valuables and cash. When he threatened Jha and his accomplices of

dire consequences, they and they would expose him by sending his photographs with nude girls to his family. The client went away but reported the matter to the police. The police kept a watch on both premises and handed them last night. Mr. Neeraj Kumar said the raiding party actually received many telephone request for girls while there; the Swami also worked as a regular pimp. According to the police, the accused picked up many street walkers and used them as prostitutes.

At his counselling centre, the swami used to illegally confine and blackmail various people using information they disclosed in confidence. "Many married and unmarried girls used to visit his counselling centre to get "purified" of their sins," Mr Kumar said displaying photographs of girls lying next to the Swami, while the tantrik "purified" their bodies.

Police say many innocent, but gullible, girls were also duped. His superstitious disciples also included a South Delhi school girl who wanted to find her lost dog. But she proved wiser than the godman; on all her three visits to him, she went with her brother. "His men insisted I came alone. But, I knew there was something fishy. So I did not go alone," she said. According to her, the Swami's men gave her a gold-plated amulet for Rs 150, claiming this would help in the recovery of her dog.

आनन्दभूमि

प्रधान-सम्पादक
भिक्षु अश्वघोष

व्यवस्थापक
भिक्षु मैत्री

सम्पादक
सुवर्ण शाक्य
फोन नं. २-१२८५५

३०४

कार्यालय
‘आनन्दभूमि’
आनन्दकुटीविहार
पोष्टबक्स नं. ३००७
स्वयम्भू, काठमाडौं
फोन नं. २-७९४२०

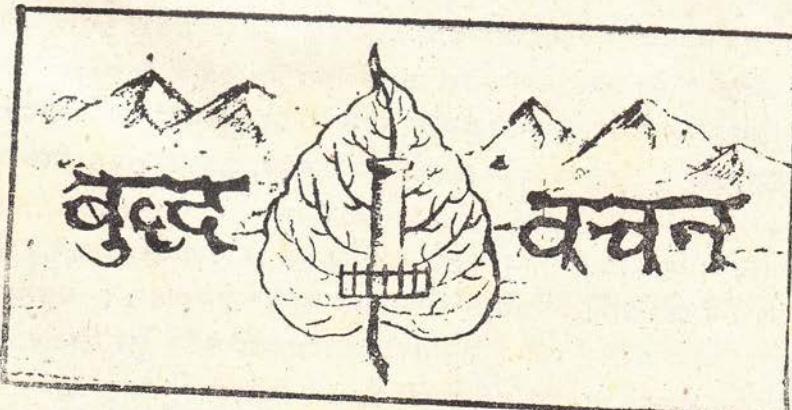
प्रकाशक

आनन्दकुटीविहारगुठी
आनन्दकुटी, काठमाडौं

३०४

नगर-कार्यालय
‘संघाराम’

भिक्षु-तालीम-केन्द्र
क्षेत्रपाटी, ढल्को,
काठमाडौं।
फोन नं. २-१५०२०

रागमा लालायित व्यक्ति आफूले बनाएको जालमा माकुरो फँसे झै आफनै तृष्णारूपी
नदीमा पर्छ । बुद्धिमान्‌हरू यसलाई पनि तोडी, इच्छा रहित भई सबै
दुःख छोडी प्रवृजित हुन्छन् ।

निरस्त्रीकरणका संस्थाको महत्व के ?

हर वस्तुको बेलामा महत्व रहन्छ । कुनै पनि वस्तुको महत्व रहेहै पनि त्यसलाई उपयोग गर्नेमा कोशीश गरिएन भने मौकामा त्यसबाट काम नदिन सक्छ । यसै कुरालाई दृष्टिगत इन्च गरी मानिसले कुनै कुरालाई संस्थागत गराइन्छ भने कुनैलाई प्रभावकारी रूपमा प्रयोग गरा-गरी आहान, अपील र आवश्यक क्रियाकलाप समेत अपनाउने गरी निरस्त्रीकरणको लागि आहान, अपील र आवश्यक क्रियाकलाप समेत अपनाउने गरी निरस्त्रीकरण सम्बन्धी संस्थाहरू पनि खोलेका छन् । नेपालमा पनि यस्ता संस्था छन् ।

आज कुनै प्रकारको संस्थाको अस्तित्वलाई ल्पपा दिई खाडीयुद्ध अगाडि बढ़दैछ । ती त्यस्ता निरस्त्रीकरण सम्बन्धी संस्थालाई सभा समारोह गर्ने, गोष्ठी गर्ने, देश विदेशको भ्रमण गर्ने र मात्र चिच्चाउने खालको सिद्ध गराइदिएको छ यस खाडी युद्धले । अब निरस्त्रीकरणका संस्थाको महत्व के रहन मयो ? संस्था चलाउनेहरू कहाँ कता गए ?

आजकल कुनै प्रकारको पनि संस्था डराउनेलाई तर्साउने खालका मात्र रहेका छन्, मौकामा पलायित रहन्छन् भनी टीका टिप्पणी गर्नेलाई जवाफ दिने ठाउँ विरलै रहन गए जस्तो भएको छ । ‘ताक परे तिवारी नत्र गोतामे’ खालका संस्थाहरू र कार्यकर्ताहरू रहेको संस्थाले गर्दा समाजका व्यक्तिहरूमा विश्वास हराउने गर्दछ । समर्पित सेवीहरूको खाँचो अगाडि अगाडिको समाजले महसूस गर्दै आएको छ । संयुक्त राष्ट्रसंघ पर्यन्तले मुख्यमा बुझो राख्नुपर्ने स्थितिले यस्ता संघको महत्व र त्यसमाधिको आस्था मानिसले छोड्ने स्थितिको सृजना नगर्ला भनेछैन ।

भगवान् बुद्धले पनि संघलाई प्रश्न दिएर आफ्नो उद्देश्यित धर्मको प्रमुख अभिभारा संघलाई छोडेका छन् । त्यस संघको मर्यादाले विश्वमा आज बुद्धधर्मको व्यापक प्रचार प्रसार भई नव-आस्था पल्लवित हुँदैछ । शान्ति र निरस्त्रीकरणको नारा उस बेलामा नै उद्बोध भइसकेको थियो । आज-सम्म पनि यसको निरन्तरता छ । मानिसको जन्मका साथै आउने दुःखलाई निवारण गर्ने उपाय बताइएद्वारा विश्वमा शान्तिको पाठ त अवश्यमेव भएको छ तथापि दुःखमय संसारमा अशान्ति भने हट्टन सकेको छैन ।

विश्वशान्तिका लागि आज एकमात्र उपाय बुद्धोपदेश नै छ र बौद्धक्रियाकलाप नै यसका मूल आधार रहन सकदछ । यसको लागि विश्वले नै घेरै प्रयास जारी राख्नुपर्दैछ । वास्तवमा भन्ने हो भने बौद्ध संस्थाहरूको जिम्मेदारी नै बुद्ध र शान्तिको स्थायीत्वका कारण हुन सकदछ । अतः संस्था खोलेपछि त्यसको उद्देश्य अनुरूप आचरण गर्नु र कठिवद्ध भई क्रियाशील रहनु ती संस्थाको कर्तव्य हुन्छ । अन्यथा त्यस्ता संस्था बुकुलाभगत जस्ता हुनेछन् ।

आनन्दभूमि आशा एवं विश्वास राख्नदछ, खाडीयुद्ध यथाशीघ्र निपट्याउन संसारभरिका शक्ति-शाली संस्थाहरूले सक्रिय भई अगाडि बढ्नेछन् र आफ्नो महत्व दर्शाउनेछन् ।

श्री शिवदेव संस्कारित श्री रुद्रवर्ण महाविहारको आर्थिक व्यवस्था

□ भिक्षु सुदर्शन

प्राचीन विहारको आर्थिक व्यवस्था

नेपालका विहारहरूको इतिहासमा आर्थिक स्रोतको रूपमा विहारलाई खेत चढाउने परम्परा साहूरुपानो परम्परा हो । बुद्धको समयमा कुनै एक उपासक वा थद्धालुद्वारा अथवा सामूहिक थद्धाबाट विहारको रक्षा वा पुनर्निर्मण गरिदिन्थ्यो तर भिक्षुहरूको जीविका भिक्षादानबाट वा निमन्त्रणबाट हुने हुनाले त्यस बेलाको विहारव्यवस्था आजको जस्तो जटिल थिएन । अशोकका अभिलेखहरूमा विहारको लागि जग्गा दानको कतै उल्लेख नभएबाट त्यस बेलासम्म यही भिक्षावृत्तिपरम्परा कायम भएको देखिन्छ । १ कालान्तरमा अब भिक्षुहरू उपदेशक हुनुका साथै शिक्षक पनि भए । भूमिग्राम व्यवस्था सुदृढ रूपमा आउन थाले । नालन्दा महाविहार (विश्वविद्यालय) का लागि संकडौं गाउँ सहित जग्गा दान गरेको ४ । २ नेपालमा आजसम्म प्राप्त लिच्छवीकालका अभिलेखहरूमा लिपिको आधारबाट सर्वाधिक पुरानो मानिएको चावहिलको अभिलेखमा वर्षेनी ४५ मानिका धान (कुत) आउने खेतका गुठी बनाएको उल्लेख गरेको मात्र होइन, त्यस अभिलेखमा संघलाई भोजन गराउन र महामुनि (भग-

१. रामप्रसाद घोषा, एम. ए., अशोक, भारत, (प्रथम संस्करण) ।
२. प्रा. डा. वासुदेव उपाध्याय, प्राचीन भारतीय स्तूप, गुहा एं भन्दिर, भारत, १९७२, पृ. १७५

वान् बुद्ध) को पूजा गर्न अठाइस मानिका कुत आउने खेत दान लिएको बर्णन समेत स्पष्ट रूपमा किटान गरेको ३ । ३ खेत, ग्राम अथ दण्डबाट असूल उपर हुने समेतको आयस्ता दान राजा नरेन्द्रदेवले श्री शिवदेव महाविहारमा चारैतिरबाट आई बसेका आर्य भिक्षुसंघलाई गरेको ४ । ४ भारतमा पनि विहारहरूका लागि सातवाहन नरेशहरूले यस्तै भूमिकर नलाग्ने अझ भूभागमा कुनै राजकर्मचारी प्रवेश गर्न नपाउने (अपावेश) खेत दान गरेका छन् । ५ विहारहरूका लागि यस अतिरिक्त नगद पैसा पनि दान गरिने कुरा पनि हाडिगाउँको अंशुवर्माको अभिलेखबाट स्पष्ट हुन्छ । ६

श्री रुद्रवर्ण महाविहारको आर्थिक स्रोत

श्री शिवदेव संस्कारित श्री रुद्रवर्ण महाविहारको आर्थिक स्रोत मूलतः खेतबाट निःसूत हुन्छ । महाविहारका अचल सम्पत्ति, कलाकृतिहरू, वस्त्राभूषणहरू र खेत आदिको मूल्यांकन गरेर महाविहार कति श्री सम्पत्तिको छ भन्नु न उचित छ, नत भन्न सकिने कुरा नै हो । महाविहारमा भएका सुन चाँदीको मात्र मूल्यांकन गरे

३. धनवज्र वज्राचार्य, लिच्छवीकालका अभिलेख, काठ-माडौं, वि. सं. २०३०, पृ. २
४. ऐजन पृ. ४६८
५. प्रा. डा. वासुदेव उपाध्याय, ऐजन, पृ. १२७
६. धनवज्र वज्राचार्य, ऐजन, पृ. ३२०

तापनि लाखोंको हुन्छ ।

श्री शिवदेव संस्कारित श्री रुद्रवर्ण महाविहारको खेत थपा: आजुको भनाइ अनुसार ३६० रोपनी छन् तर अमीमुधार लागू भएपछि के कति खेत बाँकी भयो, के कति खेतको निस्सा लाल पुर्जा लिन सब्यो यस प्रश्नको उत्तर नै अत्यन्त जटिल छ । आ-आपनो अर्थोपार्जनमा व्यस्त वर्तमान जन-जीवनमा विशेषतः क्युरियो सामानको निर्माण र बिक्री वितरणमा व्यस्त सर्वसंघका सदस्यहरू-मध्ये कसैले पनि खास यसको तह लगाउन सकेन । थपा: आजु आँखाभरि आँसु राखिकून मलाई भन्नहुन्छ, “बाबु । छैन, अब कोही पनि छैन । लालपुर्जा लिनसकेका कति खेत बाली त आएन भने लालपुर्जा लिनै नसकेका खेतका के कुरा गरु ? म दृष्टि वर्षको बूढो आज यो तमसुक, खानपत्र तिरो तिरेका कागजपत्र बोक्दैछु ।” एक छिन सास फेरेर फेरि थपा: आजु भन्नहुन्छ, “सानु आजुले केही काम गर्नुभएको थियो । बिचरा यसै कामका लागि अहु जाँदा जाँदै मिनिवसबाट ख्सेर मन्यो । बाबु—देवताको काममा जाँदा यसरी त मर्नै नपर्नै थियो तर मरिहाल्यो ।”

पुरानो आर्थिक व्यवस्था र विभाजन

वास्तवमा खेतको बाली आयमा निर्भर महाविहारको आर्थिक एउटा इतिहासको विषयमात्र भइसकेको छ । खेतबाट बाली ठोक र पुरानो अनुपतामा नआउने गर्दा यो सम्पूर्ण व्यवस्था विभाजन अन्वेषणका लागि बाकी रहेका अस्थिपंजरको ढाँचामात्र भइसकेको छ ।

प्राचीन विभाजन अनुसार महाविहारका खेतहरू चार प्रकारका थिए—

- (१) देवबाली (२) आजुबाली (३) पैथबाली
- (४) थपाःबाली

देवबाली जम्मा ८२।८४ रोपनी थिए । यसको

आयबाट साप्ताहिक, पार्श्विक, मासिक र वार्षिक पूजा र भोज चलाइन्थ्यो ।

आजुबाली, पैथबाली र थपाःबाली वास्तवमा आजुहरूको खानकी थियो । यस खानकीको आधारमा आजुहरू र त्यसभन्दा तल्ला तहका थकालीहरू दैनिक धार्मिक कार्य गर्नुहुन्थ्यो ।

खेत धनी मरे तापनि खेतको बाली सहज रूपमा जुनसुकं अरु व्यक्तिलाई तिनै आउने प्रवृत्ति कम हुने वित्तिकं यी खानकी खेतमा समस्या आउने कम शुल्क भएको थियो । आजुहरूको मर्यादाक्रम परिवर्तन हुने वित्तिकं खेतको धनी जहिले पनि तुरन्ते कानूनी रूपमा परिवर्तन गर्नु सहज साध्य थिएन । यसै परिस्थितिले गर्दा कुनै आजु मरे तापनि खेतको बाली आजुकै परिवारबाट उठाइदिने कम पनि केही वर्ष चलिरहो तर यो बाटो पनि व्यावहारिक भएन । सर्वसंघको वरिष्ठता क्रममा थपा: आजु, अवकूआजु, आजु, भर्लिआजु, ताचापा:आजु, कचा विसःहरू परिवर्तन भए अनुसार तिनीहरूको खानकी खेत बाली सहजे परिवर्तन गर्न नसकेर यी खेतहरूको बाली उठाउने काममा शिथिलता आयो । कसै कसैबाट आफ्ना घरका आजु मरे तापनि उसको खानकीलाई लिइरहने खाइपचाइदिने काम पनि केही केही भए । यस उसले गर्दा खेत सम्बन्धी नयाँ नयाँ कानूनी जटिलतासँग विहारको खेतका बालीमा निर्भर काम कर्तव्यको सरल व्यवस्थाले संतुलित हुन नसकेर यी खेतहरूको आयस्रोत यताउति सुकै बिलाउँदै गयो ।

थपा:आजु भन्नहुन्छ, “गुठीका जग्गा बेचन पनि नदिने, कुत उठाउन सरकारले गुठीलाई सहयोग पनि नगर्न, अनि हामीले उठाउन पनि नसक्ने हुनाले गर्दा

हात्रा सम्पूर्ण गुठी गहनाहरू अलपत्र छन् ।” वहाँ भन्नु हुन्छ, “बाबु ! सार्को, कार्को र रानामगर जोताहा भएका कुनै पनि खेतबाट बाली आएन । ५ पैथबाली-मध्ये १ पैथबालीको मात्र आजकाल कुत आउने गरेको छ ।”

महाविहारको खेत बाली कस्ते खान नसकोस् भनेर सर्वसंघगणमा सार्ह कठोर व्यथा थियो । आफू-खुसी कस्ते आपनो खानकीका जोताहा पजनीसम्म पनि गर्न पाउँदैनथ्यो । ८० वर्षग्राडि एउटा आजुले आपनै खानकीको जोताहा आफू-खुसी पजनी गर्दा उनलाई यस आजुले क्षमायाचनाको तमसुक गराइकन ४ दाम दण्ड गरेको प्रमाण पाइन्छ (परिशिष्ठ १५) । वस्तु परिवर्तन-शील संसारमा प्राचीन सरल पद्धतिले आजको जटिल कानूनी बाध्यतासँग संघर्ष गर्न नसकेर महाविहारका ३६० रोपनी जग्गाहरूमा धेरैजसो बाली जोतहाहरूले र यस उसले खाइपचाइदिए ।

खेतबालीको आजकालको व्यवस्था

श्री शिवदेव संस्कारित श्री रुद्रवर्ण महाविहारमा आजकाल वर्षमा जम्माजम्म ३०।४० मुरी धान मुस्तिक-संग आउँछ । यस कारण अब आजुहरूको खानकी पद्धति बन्द गरिसकेको छ । सबै बाली सर्वसंघबाट असूल उपर गरेर आजुहरूलाई आएको बालीका अन्न विभिन्न कामका लागि वितरण गर्ने नयाँ व्यवस्था लागू गरेको छ ।

- क) चतुर्दशी पूजाका लागि - धान पाथी ।५५
- ख) दशमी पूजाका लागि - धान पाथी ।५।
- ग) आँसी पूजाका लागि - धान पाथी ।५।
- घ) थपाः आजुद्वारा पूर्णिमाको पूजाका लागि - धान पाथी ।५।

आजकाल जसको पूजा गर्ने पालो त्यसेलाई र जुन

बेला पूजाको समय आउँछ त्यही बेला धान दिने व्यवस्था गरेको छ । यसरी प्रति महिना ३५ पाथीका हिसाबले एक वर्षको $30 \times 12 = 360 \div 20 =$)

जम्मा मुरी १८।०।

ड) मुखः घटभीका प्रबन्ध पालाहरूमध्ये प्रति पाला: १५ पाथीको हिसाबले ४ पालालाई ($15 \times 4 = 60$ मुरी ३।०।

च) पञ्चदानमा फूदः आजु भित्याउँदालाई ।१।०।

छ) सर्वसंघभोजको लागि मुरी १०।०।

ज) सर्वसंघभोज वर्वैकि (जाँड) बनाउन पाथी ।१।०।

झ) श्रीपंचमी, दीपावली, पूर्णिमाको गुठीमा

जाँड बनाउनलाई

।६।

जम्मा १५।०।

यसरी ३२ मुरी ६ पाथी धानको वितरण व्यवस्था सर्वसंघबाटे सीधा गरेर महाविहारमा आजकल धार्मिक क्रियाकलाप जीवित गर्दै राखेको छ । धान बाकी भएमा कुनै वर्ष धान कम आउँदा अतिपूर्ति गर्नका लागि सञ्चित गरेर राख्ने र आएका धानबाट र त्यसबाट पनि पुगेन भने किनेर दिइकन पनि धान वितरण सर्वसंघको निर्णय अनुसार हुँदै आएको छ ।

दण्डविधानबाट हुने आप

मुलि अर्थात् माटोको मुद्रा बौद्ध जगत्‌मा प्राचीन कालदेखि प्रचलित भएको व्यवस्था माध्यम हो । कपिल-वस्तुका “साकनस्य”,^१ कुशीनगरको “महापरिनिर्वाण

१. Babu Krishna Rijal. The discovery of Skyal Token from Tilaurakot (Young Buddhist Vol. 5) Kathmandu. p. 27.

विहार” २. मुद्रादि यसको प्रमाण हुन् । श्री शिवदेव संस्कारित श्री रुद्रवर्ण महाविहारमा “मुलि” को प्रचलन अहिलेसम्म छ । सर्वसंघका सदस्यहरू देवताकहाँ आपनो पालो सुतेर आएपछि थापाः आजुबाट एउटा मुलि दिनुहुन्छ । कोही मर्दा श्मशानसम्म जाँदा त्यस्तै परेको ठाउँमा हेर विचार गर्न जाँदा पनि एउटा एउटा मुलि दिने गर्दछ । जो जानेछैन उसले मुलि पाउनेछैन । सर्वसंघको भोजमा वा गुठीमा यस्ता मुलि जति उसले बुझाउन सकिंदैन त्यति नै उसबाट आपनो कर्तव्य पालन नगरेको दोषी ठहन्याएर दण्ड गर्द । हाल द्याःपाः सुन्ने एउटा मुलिको मूल्य १।— रूपेयाँको गरेको छ । यसरी दण्ड-विद्यान्बाट भएको आय सर्वसंघको भोजमा नै खर्च गर्न दिइन्छ ।

मुर्दा उठाउने गुठीको कुनै आय छैन । यसको खर्च पनि मुलिको व्यवस्थाको दण्डबाट हुने आय नै रहेको छ ।

आजकाल द्याःपाः (देवपालो) नलिनेबाट ४०।— रूपेयाँ असूल उपर गरिन्छ । अनि यसमध्ये २०।— उनका पछाडिका पालो लिनेलाई दिने गरिन्छ र २०।— सर्वसंघलाई दिने गरिन्छ । यसरी यो आय पनि सर्वसंघको एउटा ठूलो आयको स्रोत भएको छ ।

बहालबाट आय

कच्चा विसःको जिम्मामा महाविहारको ठूलूला भाँडा वर्तनहरू हुन्छन् । विवाहादिको भोजका बखतमा यी भाँडा वर्तन बहालमा दिइन्छन् । यसरी महाविहारका भाँडा

२. गोरखपुरमा भएको पुरातात्त्विक प्रदर्शनी १९७५ को पर्चा कुशीनगरको पुरा सम्पदा

वर्तन बहाल दिएर पनि कहिले काहीै सर्वसंघलाई निष्क्रिय हुन्छ ।

हाल महाविहारको बाली जग्गामा केही मोटर ग्यारेजहरू बनाएका छन् । यसबाट एक दुई हजार बहाल आउन्छ । यही सर्वसंघको आधुनिकतम प्रकारको आय व्यवस्था हो ।

आजको संसार अर्थको संसार छ । न केवल देश र समाज, अपितु धर्म र सांस्कृतिक परम्परा कायम गरी राख्नलाई अर्थ पनि आवश्यकता छ । त्यो शुभाशीष र अभिशापको वासलाई आजको परिस्थिति उपेक्षा गर्दै अगाडि बढिरहेको देखिन्छ, जुन शुभाशीष र अभिशापमयी त्रास भेदवाताहरूले अतीतका अभिव्यक्त गरेका हुन्छन् ।

जग्गा दान दिने मानिस साठी हजार वर्षसम्म स्वर्गमा बस्छन्; जग्गा हर्ने र हर्न लाउने त्यति नै वर्ष-सम्म नरकमा बस्छन् । श्राफूले दान दिएको वा अखले दान दिएको जग्गा उसले हर्दा त्यो पितृहरूसँग नरकमा कीरा भएर बस्छ । ।

बस्तुतः यस परिस्थितिमा धर्म र संस्कृतिप्रेमी सबैले आज गहिरिएर सोञ्जुपरेको छ । नयाँ आर्थिक व्यवस्था गर्नुपरेको छ । अन्यथा हात्रा मूर्ति र चित्रकला निधिमात्र होइन धर्मको जीवित परम्परा समेत स्वदेशमा होइन विदेशमा पनि खोजेर पाइँदैन र स्वर्गीय भएर स्वर्गमा खोजन जानुपर्नेछ ।

१. हनुदनु वज्राचार्य, लिच्छवीकालका अभिलेख, २०३१ काठमाडौं, पृष्ठ २३५

थारुहरूका पुर्खा गौतम बुद्ध ने हुन्

-सुबोधकुमार सिंह

थारुहरूको बारेमा विभिन्न राष्ट्रिय एवं अन्तर्राष्ट्रिय विद्वानहरूले आ-ग्रापने प्रकारले मन्तव्य तथा लेख-हरू प्रस्तुत गरेका छन् र गर्दै आइरहेका छन् तर थारुहरूका गौरवमय इतिहासलाई नेपालका र केही भारतीय इतिहासकारहरूले कहिले पनि आपनो पुस्तकमा उल्लेख गर्न चाहेनन् । उदाहरणको लागि हामी इतिहास शिरो-मणि बाबुराम श्राचार्यलाई लिन सक्छौं । उनलाई नेपालको इतिहास लेख्ने क्रममा अवश्य पनि विदेशी इतिहास-कारहरूका पुस्तकहरू अबलोकन गरेका होलान् र उनको आँखा थारुहरूको बारेमा लेखिएका हरफहरूमा पनि परेका होलान् तर उनले नेपालको इतिहास लेख्दा थारुहरूको बारे उल्लेख गरेनन् ।

वास्तवमा भन्ने हो भन्ने नेपालको इतिहास उप-स्थिकाको इतिहास हो भनी उल्लेख गर्दा त्यक्ति फरक पद्देन होला किनभन्ने नेपालको इतिहास विशेष रूपबाट उपस्थिकामा केन्द्रित भएको देखिन्छ । नेपालका जनजाति-हरू बारे नेपालको इतिहास भन्ने पुस्तकमा केही खास उल्लेख गरेको पाइँदैन ।

विभिन्न इतिहासकार एवं विद्वानहरूले कुनै ठोस प्रमाण विना नै थारुहरूको बारेमा मनगढन्ते तर्कहरू ओकलन पुरेका छन् । खास गरेर थारुहरूको उत्पत्तिबारे कल्पनाको आधारमा विभिन्न लेखकहरूले बकमफुसे कुरा-हरू कथन पुरेका छन् जसको कुनै प्रमाण छन् । कसै-कसैले थारमरुभूमिबाट आएको हुनाले थारु हुन पुरेका

हुन भन्छन् भन्ने कसैले दार्शनिक थारु हुन पुरेका हुन् भनी उल्लेख गरेका छन् । कतिपय विद्वानले थारुहरू राजपुत-का सन्तान हुन् भनी उल्लेख गर्न पुरेका छन् ।

वास्तवमा भन्ने हो भन्ने थारुहरूको वास्तविक इतिहास यसप्रकार उल्लेख गर्न सकिन्छ ।

माथि उल्लिखित मनगढन्ते तर्कहरूलाई गलत सावित गर्दै नेपालका विद्वान् एवं थारु जातिका गौरव रमानन्दप्रसाद सिंहले उल्लेख गरेका छन् कि ‘थारु’ शब्द स्थविरबाट आएको हो र समयको साथ साथै स्थविर र थविरमा परिणत हुँदै अन्तमा थारु हुन पुरेको हो । यस तथ्यलाई मातृकाप्रसाद कोइरालाले पनि आँख्याएका छन् ।

रमानन्दप्रसाद सिंहले आपनो पुस्तक ‘The real story of the Tharus’ मा उल्लेख गरेका छन् कि थारुहरूको उद्गमस्थल नेपालको तराई नै हो र यिनीहरू शाक्य र कोलिय जातिका अवशेष हुन् । उहाँ आगाडि भन्नुहुन्छ कि गोतम बुद्ध थारु जातिका थिए र यस तथ्य-लाई प्रछट्याउँदै उल्लेख गर्नुहुन्छ कि कपिलवस्तु सदैव थारुहरूको बाहुल्य भएको स्थान रहेदै आएको छ जहाँ बुद्धको जन्म भएको थियो । उहाँ किटान साथ उल्लेख गर्नुहुन्छ कि— थारुहरू बुद्धिष्ठ संस्कारमा हुर्को का हुन् जो पछि हिन्दूकरण हुन पुरे ।

थारुहरूले आजसम्म पनि हिन्दूसंस्कारलाई पूर्ण-रूपबाट आँगालन सकेका छन् र यिनीहरूलाई हिन्दूकरण गर्ने काममा शंकराचार्यहरूको ठूलो हात रहेको थियो ।

हामीले के बुझनुपर्ने कुरा छ भने, गौतम बुद्ध जन्मेको स्थानमा समेत बौद्धधर्मको प्रभाव रहन सकेन भने अवश्य पनि यस तराई क्षेत्रमा रहेका बुद्धको जातिलाई शकरा-चार्यहरूले तहसनहस पारेको हुनुपर्छ । लिच्छवीहरूले पनि थारू जातिलाई दमन गरेका थिए भन्ने कुरा इति-हासले सावित गरिसकेको छ । लिच्छवीहरूले मगधमा राज्य गर्दा र ब्रिजीगणतन्त्रको समयमा ब्रिजी अर्थात् पालीभाषामा 'ब्रज' हरूले शाक्य र कोलियहरूमाथि आक्रमण गरेका थिए । फलस्वरूप धेरै संख्यामा यस जातिका मानिसहरू मारिए । त्यसेले आजसम्म पनि थारू-हरूले अन्य जातिलाई बिजिया भनेर हैला गर्दछन् । त्यो रीस थारूहरूमा अक्षसम्म पनि रहिरहेको छ ।

ए० एल० वासम जो अष्ट्टलियन नेशनल विश्व-विद्यालयका प्रोफेसरले आपनो पुस्तक 'The wonder that was India' मा उल्लेख गरेका छन् कि कोसलका राजा प्रसेनजीतका छोरा विदुदमले ४६४ ई. पू. तिर नेपालको तराई भूमागमा बस्ने एक स्वतन्त्र शाक्य-जातिमाथि आक्रमण गरेका थिए र हाल यो जातिको मुम्भमा आएको छैन जुन जातिले बुद्धलाई जन्म दिएका थिए ।

वास्तवमा शाक्यहरू थारूहरू ने हुन् । शाक्य शब्द संखुवा (साल) को रूखबाट आएको शब्द हो । थारूहरूले आपनो थारूभाषामा सालको रूखलाई संखुवाको गाठी भनेर पुकार्दछन् । गौतम बुद्ध बसोबास गरेको कपिल-वस्तुमा संखुवाको श्रति नै घनाजंगल थियो र हाल पनि त्यस क्षेत्रमा संखुवाका रूखहरू देखन पाइन्छन् । संखुवाको रूखको जंगलमा थारूहरू बसोबास गर्ने भएकोले नै शाक्य नामकरण हुन गएको हो; यी यावत् तथ्यहरूबाट के

सावित हुन्छ भने, शाक्यहरू थारूहरू नै हुन् ।

शाक्यहरू बाहौं तेहौं शताब्दीतिर जब मुसल मानहरूले आक्रमण गरे तब आपनो ज्यान बचाउनको लागि अस तराईको जंगलको माझतरफ भागे र कतिपय काठमाडौंसम्म आइपुगे । काठमाडौं उपत्यकामा प्रवेश गरेका शाक्यहरू चापागाउँ, फिंड र काठमाडौं शहर समेतमा आई बसोबास गर्न थाले । आज पनि हामी चापागाउँमा लिच्छवीकालीन शिलालेख देखन सक्छौं जसमा 'थारू इदड' उल्लेख गरिएको छ । यसबाट के प्रष्ट हुन्छ भने यस क्षेत्रमा थारूहरू बसोबास गर्दै आएका थिए तर प्रश्न उठ्छ कि यब यिनीहरू कहाँ गए ? आज हामी देख्छौं कि शाक्यहरूले नेवारसंस्कारलाई अङ्गालिकाका छन् र यो कुनै अनीठो कुरा होइन र यो वास्तवमा स्वाभाविक प्रक्रिया हो । तसर्थ शाक्यहरू तराईबाट काठमाडौं प्रवेश गरेका थारूहरू नै हुन् । यस कुरालाई पुष्ट गर्दै के भन्न सकिन्छ भने, जसरी गण्डक पारीका मल्लहरू काठमाडौं उपत्यका कड्डा गरेपछि यहाँके नेवारसंस्कारलाई अङ्गाल्त पुगे; त्यसरी नै शाक्यहरूले पनि नेवारी-संस्कारलाई अङ्गोकार गर्न पुगे ।

बुद्ध ब्राह्मणवादका कटूर विरोधी थिए र उनी जातपातमा विश्वास गर्दैन्थे र उनी प्रजातन्त्रका प्रबल हिमायती थिए । उनी सानेदेखि देवी देवता र कोटिहोम जस्ता कुराहरूमा विश्वास राख्दैन्थे । त्यस्तै थारूहरू पनि जातपातमा विश्वास नरालाने जाति हुन् । थारूहरू सदैव नेपालको तराईमा बसोबास गर्दै आएका एक अति नै प्राचीन जाति हो । यिनीहरू मङ्गोलियन खालका मानिसहरू हुन् तसर्थ यस जातिलाई हिन्दूधर्म अनुसार चार वर्ण अन्तर्गत राखन मिल्दैन र सकिंदैन पनि ।

थारूहरू प्राचीन कालदेखि नै तराईको मलेरियल

ट्रिपिकल हावापानी भएको घनघोर जंगलमा दस्ती बसाउदै आएको एक प्रमुख जाति हो र वास्तवमा हेने हो भने तराईको घनघोर जंगललाई फडानी गर्दै खेतीयोःय जमीनमा परिणत गर्ने श्रेय थारूहरूलाई आउँछ । यसको प्रमाणको रूपमा विभिन्न समयमा थारूहरूले पाएको लालमोहर र स्यामोहरले प्रष्ट्याउँछ । तसर्थ तराईलाई आवाद र गुल्जार गर्ने काम केवल थारूहरूले गर्दै आएका हुन् भन्ने तथ्यलाई नकार्न सकिंदैन । मलेरियाको प्रकोपले गर्दा अन्य जातिहरू आएर बसोबास गर्ने कुरै भएन । उदाहरणको लागि शाहहरू जो आफूलाई ठकुरी कहलाउँछन् र कुवरहरू जो आफूलाई राणा कहलाउँछन् सीधै भारतबाट तराईको बना जंगल पार गर्दै नेपालको पहाडी इलाकामा आउन हिम्मत गरेनन् । यिनीहरू पश्चिम नेपालको पहाडी इलाका हुँदै उपत्यका प्रवेश गरेका हुन् । यसबाट के पुष्टि हुँच भने तराई सदैव थारू जातिको मुख्य थलो हो रहेदै आएको छ ।

बुद्ध थारू समाजके व्यक्ति थिए भन्ने कुरा ठोस प्रमाणका साथ दावा गर्न सकिन्छ । यो दावाको लागि बैज्ञानिक प्रमाण पनि रहेको छ । ब्राइन हड्सनले आपनो प्रुस्तकमा उल्लेख गरेका छन् कि धिमाल, कोचे, थारूले मलेरियालाई पचाइसकेका जाति हुन् । विज्ञानले के सावित गरिसकेको छ भने थ्रौलोलाई पचाउन कम्तिमा पनि तीन हजार वर्ष लाग्छ । यसबाट यही प्रमाणित हुँच कि थारूहरू कम्तिमा पनि तीन हजार वर्षदेखि तराईमा बस्दै आएका जाति हुन् । थारूहरू मलेरिया पचाइसकेको जाति हुन् भन्ने तथ्यलाई विभिन्न विद्वानहरूले समर्थन गरेका छन् । जस्तै एच. आर. नेमिल, जे. जी. मुकर्जी, डी. एन. मजुम्दार र आर. आर. गेट्स । मजुम्दारले उल्लेख गरेका छन् कि यिनीहरूको खानाले गर्दा

नै मलेरिया पचाउन सकेका हुन् । यिनीहरूले आफ्नो खानामा प्याज, लसुन, अदुवा र सिद्रा खुब खान्छन् । यस सिद्राले पनि मलेरियाबाट (immune) बचाउन मदत गरेको हो भन्ने कुरा वनि उल्लेख गरेको पाइँछ । ख्याति-प्राप्त इतिहासकार एवं समाजशास्त्री मजुम्दारले उल्लेख गरेका छन् कि ७८ प्रतिशत थारूहरू जसले मलेरियालाई पचाएका छन् को रगत समूह ए. र ए. बी. पर्दछन् ।

आज पनि थारूहरूले मध्यमुरेन (मुण्डनप्रथा)लाई अझ्नीकार गरेके छन् । यस प्रथा अनुसार बच्चा जब ६ महिनाको हुन्छ तब उसको पूरे कपाल खोरिदिने चलन छ । टाउकोको कुनै श्रंशमा पनि कपाल राखिँदैन । यिनीहरूमा वर्तमान गर्ने चलन छैन र यिनीहरू वृत र उपवासमा विश्वास राख्दछन् । यस जातिको स्थान (मन्दिर)मा कुनै प्रकारको देवी देवताको मूर्ति वा तस्वीर हुँदैन । थानमा केवल स-साना माटाका ढिस्काहरू हुँच्न् र यसेलाई पूजा गर्दछन् । यी ढिस्काहरू केही नभएर स्तूपको एक सानो रूप हो ।

प्राचीन बुद्धको मूर्ति थारूहरूको मुखाकृतिसंग मिल्दोजुल्दो छ र सारनाथमा भएको बुद्धको मूर्ति जुन अति नै प्राचीन र विश्वविख्यात छ । त्यसमा जनै लगाइएको पाइँदैन जसरी थारूहरू लगाउँदैनन् । यसबाट पनि पुष्टि हुन जान्छ कि बुद्ध थारू जातिका थिए ।

पार्जीटर जस्ता नाम कहलिएका इतिहासकारले आफ्नो पुस्तक 'The historical tradition of India' मा उल्लेख गरेका छन् कि यदि बुद्धको जातिको कुनै कतै अवशेष छ भने त्यो थारू नै हुनुपर्छ । तिस्स कथ्यप जस्ता विद्वान् जो तिनताका नालान्दा पाली-संस्थाका प्रोफेसर थिए- ले उल्लेख गरेका छन् कि-थारू-

संस्कार ने बुद्धिष्ट संस्कारको अवशेष हो ।

विश्वविद्यात् पद्मसम्भव जसलाई तिब्बतमा
रिङ्गयोचे (The great guru) भनेर पुकारिन्छ र
जो आठौं शताब्दीका नालान्दा विश्वविद्यालयका प्रोफे-
सर थिए— ले उल्लेख गरेका छन् कि उनले कमरू, थारू
र तिरहुत आदि ठाउँ घुमेका थिए । उहाँ जस्ता विश्व-
विद्यात् व्यक्तित्व जसलाई (lotus born) भनेर
पुकारिन्छ ले त्यही बेला थारूगाउँको उल्लेख गरेको छ

भने बाह्रौं तेहाँ शताब्दीमा थारूहरू मुसलमानको आक-
मणबाट भागेर आएका राजपुतका सन्तान हुन् भनेर
मनु हास्यास्पद हुन जान्छ ।

अन्तमा हामी के निष्कर्षमा पुरछौं भने थारूजाति
एक गौरवमय इतिहास बोकेको जाति हो जुन जातिले
गौतम बुद्धलाई जन्म दिएका थिए ।

(सामार— छहारी साप्ताहिक)

ॐ

कस्तो छ यो मन

—भिक्षु दीपंकर

म मनलाई शान्ति दिलाउन चाहन्छु
तर भने उसले नै अशान्ति पारिदिन्छ ।

म मनलाई एक ठाउँमा राख्न खोज्छु
तर भने ऊ नै सधैं जहाँतहाँ ढुलिरहन्छ ॥

म मनलाई कब्जामा राख्न चाहन्छु
तर उसले मलाई कब्जामा राख्न खोज्छ ।
आपसमा हामी दुई बोच सधैं युद्ध भइरहन्छ
कहिले मेरो कहिले उसको जीत भइरहन्छ ॥

म देख्न चाहन्छु यो मन तर देख्न सकिन
म भेट्न चाहन्छु यो मनलाई तर भेट्न सकिन ।
म बुझ्न चाहन्छु यो मन तर बुझ्न सकिन
कहाँ छ कस्तो छ यो मन तर भन्न सकिन ॥

मैले सुनेको छु सबैसँग छ रे यो मन
तर मैले आजसम्म पनि देखिन ।
रातो सेतो लामो छोटो छ कि यो मन
कस्तो छ यो मन मैले बुझ्न सकिन ॥

ॐ

बुद्धधर्ममा वीर्यको स्थान

□ भिक्षु सुशोभन

परिचय-

बुद्धधर्ममा हरेक चीजको आपनो स्थान छ । इन्द्रीय, शरीर, मन, इहलोक, परलोक र निर्वाण आदिको विषयको परिमाणा बुद्धधर्ममा आफ्ने प्रकारले दिइएको हामी पाउँछौं । त्यस्तै मानव जीवनको सूजनामा प्रथम मूर्मिका ढेल्ने अति नै महत्वपूर्ण तत्व जसलाई साधारण बोलचालको भाषामा “वीर्य” वा “धारु” मनिन्छ । बुद्धधर्ममा त्यसको अध्ययन विशेष तबरले गर्न सकिन्छ । बुद्धधर्ममा वीर्यको स्थान विषयलाई लिएर केही विचार गरिएको छ ।

महत्व-

मानववीर्यको महत्व के, कति छ भन्ने कुरा अहिनेसम्म कसैले ठोकुवा गरेर भन्न सकेको छैन । यसको महत्व विषयमा गुणगान गरेको भने धर्मग्रन्थहरूमा पनि प्रशस्त पाइन्छन् । मानवइतिहासमा केही कुरा रहस्यमय छ भने त्यो केवल वीर्यको रहस्य नै हुनसक्छ । वीर्यको फलस्वरूप विभिन्न किसिमका मानिसहरू समाजमा पाइन्छन् । कोही साधारण मानिस भए कोही महापुरुष त कोही महाश्चिराधी भएका देखिन्छन् । त्यसैकारण हरेक युगमा कुनै न कुनै एक समूहका व्यक्तिले वीर्यको महत्व राख्न री बुझी त्यसको सङ्कुपयोग गर्ने र गराउने जस्ता गहन प्रयास गरिएको पाइन्छन् । विशेष गरी वीर्यको महत्वबाटे धर्मग्रन्थमा र आयुर्वेदिक ग्रन्थमा विस्तृत रूपमा व्याख्या गरिएको पाइन्छ । जसरी असल बीउबाट असल कलको आशा गर्न सकिन्छ त्यसरी नै उच्चकोटीको वीर्य-

बाट उच्चकोटीकै मानवको अपेक्षा गर्न सकिन्छ ।

शारीरिक दृष्टिकोणले वीर्य शरीरको सार हो । वीर्यवान् नै बलवान् हुन्छ । फुटिलो, तेजिलो र आकर्षक, व्यक्तित्व हुनुको मूलकारण प्रशस्त मात्रामा वीर्य धारण गर्न सक्नुको फल हो । संसारमा ठूला-ठूला बैज्ञानिक, विद्वान्, महाकवि, शासक तथा धर्मप्रवर्तकहरूको जीवनमा सफलता पाएकोको मूलकारण पनि वीर्यको संयमता र सङ्कुपयोग नै हो । वीर्य संयमबाट व्यक्तिमा एक प्रकारको असाधारण शारीरिक तथा मानसिक शक्तिको सूजना हुन्छ जसको कारणले गर्दा असाधारण कार्यहरू सम्पादन हुन जान्छन् । त्यसैले भनिएको छ - ‘ब्रह्मचारीले चिताएको काम फत्ते हुन्छ’ ।

वीर्यको महत्व नभएको स्थानै हुँदैन । सामाजिक, आर्थिक, धार्मिक र राजनीतिक आदि मनुष्यको प्रत्येक कार्यमा वीर्यको महत्व हुन्छ । वास्तवमा जबसम्म मानिसको शरीरमा वीर्यले राख्न री काम गरिराखेको हुन्छ तबसम्मनै जीवनकलाको चमत्कार देखन पाइन्छ । वीर्यहीन भएपछि मानिस तेजहीन, निष्कृत तथा निष्प्राण जीव झै हुन्छ । त्यसैले भनिएको छ - “ब्रह्मचर्य व्रतोत्तम” । साँचै भन्ने हो भने ब्रह्मचर्य नै जीवन हो र वीर्य नाश नै मृत्यु हो ।

बनावट-

मनुष्यको वीर्य मनुष्य शरीरमा नै पाइने एक पदार्थ हो । यो सर्व प्रथम किशोर अवस्थामा बन्न थाल्छ र शरीरको सम्पूर्ण अंग प्रत्यंगमा फैलिएर रहेको हुन्छ,

जसरी बदाममा तेल फैलिएको हुन्छ । शरीर विज्ञान तथा आयुर्वेदिक शास्त्र अनुसार वीर्यको बनावट खाएको आहारले क्रमशः रगत बन्दछ । रगतबाट मासु, मासुबाट हाड, हाडबाट मजजा र मज्जाबाट एक प्रकारको ओज बन्दछ जुन शरीरमधि फैलिएर रहेको हुन्छ । यसले शरीरमा तेज र स्फुर्ति ल्याइदिन्छ। यही तेजिलोपना ल्याइदिने ओज बाहिरको उत्तेजनाले गर्दा शरीरमा आएको प्रतिक्रिया स्वरूप वीर्यको रूपमा परिणत हुन्छ र विभिन्न स्नायुको माध्यमबाट जस्ता हुन्छ । बढी उत्तेजना पाएपछि यो शरीरबाट बाहिर आउँछ ।

४० थोपा शुद्ध रगतको रूप क्रमशः परिवर्तन हुँदै ३० दिनमा एक थोपा शुद्ध वीर्य बन्दछ । पौष्टिक खान पानको उपज ने असल वीर्य हुनु हो ।

किसिम-

परिमाणको रूपमा वीर्य तीन प्रकारकमा देखा पर्दछ । ती हुन्- क) साधारण वीर्य, ख) असाधारण वीर्य र ग) हानीकारक वीर्य ।

साधारण वीर्य त्यस्तो किसिमको वीर्य हो जुन सर्वसाधारण मानिसहरू जन्माउन मूल कारण हुन्जान्छ । संसारमा करिब ६० प्रतिशत मानिसहरू साधारण प्रकारका वीर्यको उपज ने मान्न सकिन्छ । यस प्रकारका वीर्यहरूबाट हुकेका व्यक्तिहरू यदि पण्डित, विद्वान् र सत्पुरुषहरूको संगत पाएमा उनीहरूले पनि ठूला-ठूला काम गर्न सक्ने वा त्यस्ता काम गर्नमा सहायक बन्न पुग्ने हुन्छ । यसको विपरीत यदि खराब, मूर्ख र कुसंगत पाएमा उनीहरू पनि त्यस्ते ग्रन्तिहरू दुःख-कष्ट र पीडा दिने व्यक्ति बन्न पुग्नन् ।

असाधारण वीर्यलाई उच्चकोटीको वीर्य भने पनि हुन्छ । यस्ता असाधारण किसिमका वीर्यबाट हुकेका

व्यक्तिहरू असाधारण ने व्यक्तित्व भएका हुन्छन् वहाँहरू मानवसमाजका निर्देशक, निर्णायक र मार्गदर्शक हुने हुन्छन् । त्यस्ता व्यक्ति व्यक्तिगत स्वार्थलाईभन्दा समाज-गत वा बास्तविक सत्यको पक्षमा समर्पित भएका हुन्छन् । भगवान् बुद्ध यस्तै असाधारण वा उच्चकोटीको वीर्यबाट हुकेका महान् व्यक्ति हुनुहुन्छ । समयको ठूलो अन्तराल-पछि त्यस्ता महापुरुषहरू मानवसमाजमा प्रादुर्भाव हुन्छन् र मानवसमाजमा अविस्मरणीय तथा अभित छाप लागाएर जाने गर्दछन् ।

हानीकारक वीर्यबाट हुकेका व्यक्तिहरू सानै उमेर-देखि नै ईत्या, द्वेष र घृणाको मावले काम कुरा गर्न खालका हुन्छन् । जस्तै भगवान् बुद्धको समयमा देवदत्त जस्ता दुष्ट व्यक्ति पनि जन्मिए । देवदत्त हिसक, कोषी र घमण्डी स्वभावका व्यक्ति थिए । उयो आप्नो स्वार्थ पूरा गर्न जुनमुके नीच स्तरको काम-कुरा गर्नु परे पनि गरिहाल्ने खालका व्यक्ति थिए । उसले भगवान् बुद्ध जस्ता दयावान्, प्रजावान् र विशुद्ध प्राचरण भएका महापुरुष-लाई पनि हत्या गर्न घडयन्त्र रचे, अपमान गरे र चिक्क-संघमा ठूलो आतंक मच्चाए ।

प्रयोग-

वीर्यको सदुपयोग र दुरुपयोग दुवै हुन सक्छ । वीर्यको सदुपयोग गर्नु बुद्धिमानी हुन्छ भने यसको दुरुपयोग गर्नु हरेक दृष्टिकोणले निन्दनीय र हानीकारक हुन्छ । त्यसले वीर्यको सदुपयोग गर्नु नै मानवमात्रको सबभन्दा ठूलो धर्म हो । वीर्य नाश गर्नु होन र अन्यार्थ धर्म हो । बास्तवमा वीर्यको एउटैमात्र सामाजिक मान्यता सदुपयोग गर्नु अर्थात् सन्तान जन्माउने प्रकृयामा उपयोग गर्नु हो अन्यथा राग द्वेष-मोहादि क्लेशको बशमा फँसेर काम गरेको मात्रै हुनेछ ।

उद्देश्यहीन वीर्य नाशलाई कुने पनि मानवधर्मले उचित मान्दैनन् । बुद्धधर्म-विनयमा यस विषयमा धेरे नियम-उपनियमहरू पाइन्छन् । वीर्य दुरुपयोगलाई आपत्तिपूर्ण कार्य भनी जनाइएको छ भने यसको रक्षा अर्थात् ब्रह्मचर्य पालनलाई पुण्य सञ्चयको मुहान मानिएको छ । ब्रह्मचर्यको पूर्णता नै दुःखबाट मुक्त हुने उत्तम उपाय मानिन्छ ।

वीर्यको दुरुपयोगबाट मानवसमाजमा जे जति हानी हुन्छ शायद त्यतिको हानी अन्य कुने कारणले पनि हुन सक्दैन । यसले गर्दा शारीरिक तथा मानसिक रोग पैदा हुन्छ, दुःख-कष्ट आइपर्न सक्छ । धन हानी, मान हानी अन्तमा ज्ञान हानी समेत हुन सक्छ ।

दृष्टिकोण-

बौद्धदृष्टिकोणमा वीर्यको महस्वबाटे धेरे कुराहरू त्रिपिटकमा उल्लेख भएका पाइन्छन् । नैतिक शिक्षाको दृष्टिकोणले प्राणीहिंसा गर्नु, चोरी गर्नुपछि तेजो स्थानमा काम मिथ्याचार वा व्यभिचार गर्नु अकुशल कार्यमा गनिन्छ । फेरि कामवासनामा डुल्ने व्यक्तिको झुकाव शरीर, बचन र मनले अकुशल कार्य गर्नतिर हिचिचाउँदैन । यसरी त्यस्ता व्यक्तिले विस्तारै शील-विशुद्धि, चित्त-विशुद्धि र दृष्टि-विशुद्धि जस्ता अध्यात्मिक गुण-हरूबाट च्युत हुनुपर्ने स्थिति आउन सक्छ । त्यसैले सके ब्रह्मचर्य पालन गर्नु नसके काम मिथ्याचारबाट अलग्य मई एक पतिव्रत धर्मपालन गर्नुलाई बुद्धधर्ममा उत्तमधर्म पालन गरेको ठहरिन्छ । वीर्यको सदुपयोगबाट आफू र अरु दुबै पक्षको हित हुन्छ । यसको विपरीत गएमा दुबै पक्षको हानी हुन्छ । यही नै बौद्ध धारणा हो ।

निष्कर्ष-

वीर्यको सदुपयोग गर्नु सर्वश्रेष्ठ मानवधर्म हो ।

बुद्धको जीवनचरित्रबाट यो कुरा सिद्ध हुन्छ । राजा शुद्धोदनले राजकुनार सिद्धार्थलाई सुन्दरी कन्या केटीहरूको माझमा जीवन विताउन लगाएका थिए । सोहैं वर्षको कलिलो उमेरमै मान्यतापूर्ण तवरले विधिपूर्वक यशोधरा देवीसित राजकुमार सिद्धार्थको विवाह भएको थियो । तैपनि वीर्य सदुपयोगको परिणाम स्वरूप राहुल कुमारको जन्म भएपछि वहालै महाभिनिष्ठकमण गर्नुभयो र जीवन-पर्यन्त ब्रह्मचर्य पालन गर्नुभयो जसको परिणाम स्वरूप बुद्धत्व जस्तो दुर्लभ ज्ञान प्राप्त गर्न सफल हुनुभयो र मानवसमाजको अनन्य हित, सुख र कल्याणकारी कार्य सम्पादन गर्न सक्षम हुनुभयो त्यही वीर्य साधनाले । □

(भजन)

अदत्तादानको कर्म विपाक

-भिक्षु सुबोधानन्द

पर वस्तु प्रेम लाग्ने, चोर्ने चित्त आइहाल्दा ।
लोकमा भो दुःख हुने, चोरी कार्य अति हुँदा ॥

पर द्रव्य हर्न गर्दा, भोग्नुपर्ने अवश्य छ ।
धन-हानी वरिद्रता, त्यही फल निश्चय छ ॥

पर द्रव्य दिने बेला, भोग्नु पर्ने महाकष्ट ।
राजदण्ड दिने बेला, भोग्नु पर्ने महाभय ॥

‘चोर’ भनी नाम लिँदा, मान इज्जत नाश भो ।
‘सुख’ सम्झी चोरी गर्दा, जेल सजाँय हुने भो ॥

मरेपछि नरक बास, दीर्घकाल महा दुःखी ।
सदाकाल महाशोक, महाकष्ट महाशास्ति ॥

आतः चोर्ने काम छोडी, शीलको पालन गरी ।
पञ्चशील लिने व्यक्ति, पुण्यकार्य सदा सुखी ॥

-अनु० दिद्धरत्न तुलाधर

डा० पाँल ढाल्के

--रत्नसुन्दर शाक्य

यूरोपमा सबमध्या बढी बुद्धधर्मको प्रचार प्रसार मएको देश जर्मनलाई मानिन्छ । यसको खासकारण जर्मनबाट महान् विचारक (वार्षिक) शोपनहार (Schoenpenhauer) पछि लगत डा० ढाल्केको आगमनले बुद्धधर्मको प्रचार प्रसार तीव्ररूपमा हुन गएको हो । २० छाँ शताब्दीको शुरूमा नै जर्मनमा बौद्ध साहित्यद्वारा मात्र नभई बौद्ध जीवन (विनय पालन) द्वारा पनि जर्मन निबासीहरूलाई बुद्धधर्मको प्रशंसा गराउनेहरूमा डा० पाल ढाल्के नै प्रमुख हुन आउँदछ ।

डा० ढाल्केको जन्म पाँलको रूपमा २५ जनवरी १८६५ को दिन पूर्वी जर्मन (प्रसिया) को 'ओस्टेड शेड' नामक शहरमा भएको थियो ।

वहाँको विद्यार्थी—जीवन सिर्फ देखावटीमात्र थियो, जनाइको अर्थ वहाँ सिर्फ शिक्षकहरूलाई सनुष्ट पार्नमात्र कक्षामा रहन्थे । त्यसपछि त वहाँ जहिले पनि आपनै निजी काममा लागिरहन्थे, त्यो काम हो—विभिन्न किसिमका पत्थर, सिक्का, पंक्षी, फुल र भ्यागु-ताहरू संकलन गर्नु ।

जसोतसो गरी वहाँले १८ वर्षको उमेरमा स्कूल शिक्षा समाप्त गरी डाक्टरी शिक्षाको अध्ययन शुरू गर्नुभयो । डाक्टरी शिक्षाको अध्ययनमा त अन्य शिक्षार्थीहरू अन्दा वहाँ निकै परिश्रमी हुनुभयो ।

डाक्टरी शिक्षा समाप्त गरिसकेपछि वहाँ होम्यो-पथिक चिकित्सातफ लाग्नुभयो र थोरै समयमा नै वहाँको प्रयोग (Practice) हरू अति नै सफल भयो । अतः

३३ वर्षको उमेरमा डा० ढाल्केले आपनो डाक्टरी कामले प्रशस्त घन—सम्पत्ति कमाउनुभयो जसको प्रयोग गर्ने चाहना लिई वहाँ विश्व-भ्रमण गर्ने आशयले जर्मनबाट प्रस्थान गर्नुभयो । वहाँ भारत, जापान, हवाई, अमेरिका-मात्र पुगेका थिए, अकस्मात् आमाको अस्वस्थताको खबर पुग्नासाथ तुरुत जर्मन फर्कनुभयो । त्यसबेलासम्म डा० पाँल ढाल्केलाई बुद्धधर्मको विषयमा केही पनि जानकारी भएको थिएन ।

आमाको पूर्ण स्वस्थतापछि अवकाश प्राप्त गरी फेरि डा० पाँल ढाल्केले भ्रमणको निमित्त शुभारम्भ गर्नु-भयो । यस पटकको यात्रामा वहाँ श्रीलंकामा पनि पुग्नु-भयो । श्रीलंकामा वहाँको सत्सङ्ग बौद्ध भिक्षुहरूसँग हुन गएको कारणले वहाँले बूद्ध र बौद्ध साहित्य सम्बन्धी प्रशस्त ज्ञानशार्जन गर्नुभयो । विशेषतः वहाँले विद्योदय परिवेणका प्रधानाचार्य हिक्कडुबे सुमंगल महानायकसित बुद्धधर्मको शिक्षा हासिल गर्नुभएको थियो । त्यस्तै बलाने धर्मानन्द नायक थेरसित पनि पालि-साहित्यको शिक्षा हासिल गर्नुभएको थियो । वहाँले स्थविरवाद बुद्धधर्ममा यति दिलचस्पी राख्नुभयो कि वहाँ बौद्ध उपासकमात्र नभई बौद्ध भिक्षु नै बन्ने चाहना गर्नुभयो तर स्वास्थ्यको कारणले गर्दा प्रव्रजित (भिक्षु)हुने इच्छा पूर्ण हुन सकेन । नव जर्मनको पहिलो भिक्षु ज्ञानातिलोक (सन् १८७८-१८५७) नमझकन वहाँले हुने थियो ।

वहाँले बर्मामा पनि भ्रमण गर्नुभएको थियो । त्यहाँ पनि वहाँको आपनो अध्ययन जारी थियो । वहाँले

बौद्ध र बौद्ध साहित्य सम्बन्धी जति पनि ज्ञान हासिल गर्नुभएको थियो, आपनो स्वतन्त्र अध्ययन तथा मनन गरी स्थानमा आपनो मौलिक छाप लगाई दर्जामा प्रस्तुहरू लेख्नु भयो । जर्मनभाषामा लेखिएका वहाँका ती अनेकों प्रस्तुहरूको अंग्रेजी लानुवाद मिक्षु शीलाचार (सन् १८७१—१९५१) ले गर्नुभएको थियो ।

पाँल ढालकेले गृन्थहरूमात्र लेख्नुभएन, अनेकों पत्र-पत्रिकाहरूको पनि प्रकाशन गर्नुभएको थियो । वहाँले पालि बौद्ध साहित्यको अध्ययनार्थ आठ पटकसम्म श्रीलंकाको यात्रा गर्नुभएको थियो ।

अन्तमा श्रीलंकाबाट फर्कनुभई वहाँले सन् १९२४ मा बलिनको फ्रॉनहाउ (Fronhau) मन्ने स्थानमा एक बौद्ध गृह (Buddhistisches House) को निर्माण गर्नुभयो जुन गृहको मूलद्वारदेखि लिएर सिंडी समेत आठ तल्ले र बाह्य तत्त्वे गरी आर्यग्रष्टांगिकमार्ग र प्रतीत्यसमुत्पाद (द्वादशांग=कार्यकारण सिद्धान्तको १२ अङ्ग) को अर्थमा बनाउनुभएको थियो ।

बौद्ध-गृहको मूलद्वार साँची (भोपाल प्रान्त) को कलात्मक पाषाणद्वारको एक सानो नमूनाको रूपमा नै थियो । त्यस बौद्ध-गृहमा रहनको साथै ध्यान गर्नको निमित्त पनि १६, १७ वटा स-साना कोठाहरूको पनि प्रबन्ध थियो । जसको बीचमा एउटा हल (Hall) थियो-जो विहारको रूपमा थियो जहाँ महिनाको दुई पटक जर्मनका बौद्धघर्मको बारेमा छलफल गर्दथे ।

देश-विदेशबाट आएका बौद्धहरूको निमित्त यस गृह अतिथिगृह वा धर्मशालाको रूपमा पनि उपयोग हुँदै आएको थियो । उदाहरणको रूपमा सन् १९३२मा भद्रन्त आनन्द कौशल्यायन धर्म प्रचारार्थ इङ्गलैण्ड जानुभएको

थियो । वहाँ इङ्गलैण्डमा रहनुभएको बेला केही समयको निमित्त जर्मनको पनि भूमण गर्नुभएको थियो । जर्मनमा वहाँले त्यस बौद्ध-गृहमा एक बर्बादास (सन् १९३३) बिताउनुभएको थियो । भद्रन्त आनन्द कौशल्यायनको जर्मन आगमन डा० ढाल्केको निधनको ५ वर्षपछि भएको थियो । वहाँको आतिथ्य पूर्णरूपमा ढाल्के परिवार (माता सहित डा० ढाल्केका तीने जना बहिनीहरू) ले नै गर्नुभएको थियो ।

यस्तै मिक्षु राहुल सांकृत्यायन पनि इङ्गलैण्डमा केही महिना रहनुभएपछि पेरिस (फ्रान्स) जानुभएको थियो । पेरिसबाट बर्लिन पुगी त्यही फ्रॉनहाउको "बौद्ध-गृह" मा सन् १९३२ को दिसेम्बर महिनामा २ हप्ता ढाल्के परिवारको सम्मानित अतिथिको रूपमा रहनुभएको थियो । त्यसबेला त्यस 'बौद्ध गृह' मा एक अन्य जापानी मिक्षु पनि बौद्धघर्म र संस्कृत पढनको निमित्त आइरहनुभएको थियो जसको नाम जुञ्जी सकाकीबारा थियो जो पछि राहुल सांकृत्यायनको एक घनिष्ठ मित्र बन्न पुगेको थियो ।

डा० पाँल ढालकेले बनाउनुभएको त्यस बौद्धगृह वा बौद्धविहारलाई पश्चिम (यूरोप) को निमित्त एक प्रमुख बौद्ध-शिक्षणालयको रूप दिने डा० ढाल्केको चाहना थियो । अतः आपनो डाक्टरी कामबाट प्राप्त सबै रकम यस 'बौद्ध-गृह'को निमित्त खर्च गर्नुहुन्थयो ।

वहाँले उत्तरी सागर (डेनमार्क र इङ्गलैण्डको बीचमा) को एउटा द्वीपमा पनि एउटा गृह निर्माण गर्नुभएको थियो, त्यसलाई पनि 'बौद्ध-गृह' को रूपमा ल्याउने वहाँको चाहना पूर्ण हुन नपाउदै २६ फरबरी १९२८ का दिन वहाँले सदाको निमित्त श्वास-प्रश्वासको

ग्रन्थालाई त्यागनुभएको थियो ।

वहाँको अनेकों ग्रन्थहरूमा 'बौद्ध प्रश्नध संग्रह' 'बौद्धधर्म र विज्ञान' एवं 'बौद्धधर्म र मानवताको मानसिक जीवनमा त्यसको स्थान' नामक ग्रन्थ वहाँको अन्तिम र अद्भूत ग्रन्थ मानिएको छ ।

त्यस्ते दीघटिकाय, मजिस्मनिकाय, धर्मपद, जातक, सुत्पिटकको सारांश र बुद्धजीवनी आदिको पनि अनुवाद गरी जर्मनीहरूको बौद्धिक खेत्रमा पनि हलचल ह्याइडिनुभएको थियो ।

यसप्रकार डा० पाँल ढाल्के चिन्तन र मननमा शोषनहार र कार्यक्षेत्रमा जर्मनको अनगारिक धर्मपाल हुनुहुन्छ ।

सन्दर्भ-

१. विश्वय बुद्धधर्म (माग-४) - मिश्रु मुवशंन
- चन्द्रबीरसिंह कंसाकार ब. सं. २५१८
  २. जो न भूल सका - भद्रन्द आनन्द कौशल्यायन
- हिन्दुस्तानी पञ्चकेशन्स, शाहगंज,
इलाहाबाद, सं. १६१८
  ३. मेरी यूरोप यात्रा - राहुल सांकृत्यायन
- किताब महल, इलाहाबाद
- □ -

बुद्धको अन्तिम वाक्य

संस्कार नाशवान्, अल्छी नगरेर
जीवनको लक्ष्यलाई सम्पादन गर ।

(कविता)

यौटा महा-मानव

-२० आ० कनकद्वीप

यौटा महामानव सम्भौं
जसले शान्ति पढायो
त्यो कन हामी ध्यान दिअौं
जसले जीउन सिकायो ।

जलधि भुमरी प्रकृतिको
जीवनको सब भूँचालो
स्वभाव धर्म हो जानौं
चतु: सत्य नै सम्भौं ।

दुःख विरेचन गर्नलाई
अर्हत् आत्मसात् गरौं
अन्त निर्वाणको लागि
दुःख, सुखलाई सम्भौं ।

सांसारिक अनित्य बुझौं
दुःख, अनात्म जानौं
जीवनकै अभिसार थपौं
प्रज्ञावान् भई जिअौं ।

Sanu Bhai Dangol on Meditation

"The aspirants of today are intangled with or involved on multifarious deities and different sects in the name of religion and meditation. This interview by Mr. Daugol on Radio Nepal will, we do hope, throw sufficient light in the sphere of meditative. We are not the experts and specialists in the sphere of religion and meditation. Yet we have brought out the publication of this english translation (version) so that the aspirants and the readers may be able to trace out a correct path in the sphere of meditation.

—The editor

Question No. 1

Mr. Dangol, I have had the opportunity to go through your article "Meditation—Some Experiments And Some Experiences" published in the Ramjham magazine a few years back. During our meeting today, I have prompted to ask you something regarding meditation. Will you please throw a few light on it ?

Answer:-

Mr. Bhojpuri, I am not a competent authority on meditation. Still I do appreciate your inquisitiveness. Thanks a lot for making this query.

Question No. 2

What is your conception regarding meditation? Will you please enlighten us a little bit on it?

Answer:-

Meditation generally means plunging deep in the thought of a certain particular object. In the special sense, it means being alert or mindful towards one's own mental phenomenon. In the english terminology it may be termed as the combination of Memory and Attention. To say in other words, meditation signifies recollection of the old memory and alertness towards the present experiences and the comparative study of the both. In the psychological terminology this may be defines as Associative Thinking. What we have to keep in mind while practising meditation is that we should not be swayed away by any kind of (mental) tension or letharginess. Medita-

tion in this way lies in becoming oneself like a movie observer who sees the movie with alert and balanced attitude not being perturbed by any kind of obstructions. Let me express these views as my conception regarding meditation.

Question No. 3

What are the procedures you pursued in the practice of meditation in the begining? Will you please highlight on it comprehensively?

Answer:-

In the begining, I began to practise meditation by adhering to the procedures of Tantric meditation. In the Tantric procedures, we usually encounter with three stages of meditation, viz., (1) Brutal Stage, (2) Heroic Stage and (3) Cosmic Stage. In the initial stage the practitioner or the aspirant commences meditation taking himself as a slave and the deity as his master or mistress. The aspirant, at this stage, contemplates upon the deity very deeply focussing in the mind the the complexion, form, colour, ornaments and each and every

organs of the deity's body. The incantation that is generally recited or the view that he keeps in his mind at this stage is 'Dasoaham', i. e., I am Thy slave. As and when the aspirant begins to develop contemplation, he forgets his own existence and establishes only the figure of his deity in the mental sky. At this time, the aspirant finds himself identifying with the deity and reciting the incantation 'Soham' or I am He (deity). In this way the aspirant trancends into the second stage of meditation known as Heroic stage. Surpassing the second stage too, the aspirant ascends the summit of meditation known as Cosmic stage. At this time he forgets the existence of not merely of his own self but equally of his deity. He finds himself transending into the realm of all pervading voidness, say, the stage. of self-negation uttering into himself 'Naaham' or not I. This is the supreme or the last stage of meditation according to Tantric methodology. I conceive, I have pursued and perceived all these procedures and stages in the practice of meditation.

Question No. 4

Now another question, Mr. Dangol. The question is to which stage of meditation, you feel, you have culminated (reached) yourself ?

Answer:-

I realies, I have had the glimpse and experience of the final stage of Tantric meditation too. I do not mean that I have become perfect. or say, I have transcended to the realm of enlightenment. I feel that I have entered into the first stage among the four stages of Buddhist sainthood. This stage is known as Srotapati, to say in english verson, Stream-winner. It is the stage when one perceives the sensation or wave of bliss downpouring unto oneself to the maximum extent. One attains this stage specially when one becomes well versed in Vedananupassayana, i e., Mindfulness of Sensation or Feeling. This stage is not attained so easily. It entails arduous devotion or say the Serpent power (Kundalini shakti) is to be awakened in the body.

Question No. 5

You spoke of the awakening of the Surpent power. The awakening of

the Serpent power is assigned as the most important and arduous task in the doctrine of Yoga. And it equally plays a vital role in the Hindu as well as Buddhist mathods of meditation. So we would like to hear from you your own concept as regards the Serpent power.

Answer:-

Mr. Bhojpuri, It is but a very common fact that the human body is embodied with the existence of life energy or say bioenergy. This is the energy which is excessively wasted in the form of sex energy. If we could chanalise this energy for assumes the form of Serpent power. This is the conception that I have made regarding the Serpent power.

Question No. 6

Which type of meditation you believe to be the most practical and enlightenment leading (oriented) ?

Answer:-

I believe that the way of mindfulness or Vipassayana meditation as taught by the Buddha about 2500 years back is the excellent type of meditation as per my concience. I feel that type

of meditation is not merely practical and scientific but equally leading to the path of enlightenment. Though impregnated in obscurity for a long time, this type of meditation has been widely propagated throughout the world in recent times from Burma.

Question No. 7.

Had you ever undergone the practice and experience of Vipassayana meditation (The Way of Mindfulness) ?

Answer:-

Sometimes Vipassayana Meditation is practised unknowingly too. I have had the experience of Vedana-nupassayana beforehand. I got the opportunity to learn this meditation practically as well as theoritically when I participated Vipassayana Camp organised sometimes back at Anandakuti.

Question No. 8.

The practitioners of Vipassayana Meditation do not pray or worship deities. Nor do they bother to visit shrines and temples. I have often seen you visiting the shrines and temples and worshipping or praying deities. Don't you think that these activities

are contrary to Vipassayana spirit ?

Answer:-

I thank you, Mr. Bhojpuri, for your understanding of Vipassayana Meditation. What I have to say in this regard is that these activities are not contradictory to Vipassayana spirit. Suppose, if you encounter some respectable person or a friend on the way while going to office, don't you respond them properly ? Will you ignore them totally.

Answer from the questioner:-

Mr. Dangol, I certainly will respond them properly.

Question No. 9.

What are your views regarding Mahesh Yogi's Transcendental Meditation and Rajneesh's Dynamic and Dancing Meditations ?

Answer:-

Mahesh Yogi's Transcendental meditation may be termed as a by-product of the old Hindu meditation methods. One has not to be dubious about it. With the constant practice of this meditation the seer finds himself merging in the seen. In this way the practitioner reaches the second

stage of Tantric meditation but nothing can be positively said as regards enlightenment. I feel that the method prescribed by the Yogiji can be called but a primary meditation method. Similarly the Dynamic and Dancing meditations as preached by Rajneesh also can be categorised as primary methods of meditation. With the practice of these meditations the astray young men addicted to fanatic hippism get relaxation for few moments by completely exhausting the body and the mind. But I can say nothing as to how it will lead to the goal of enlightenment.

Question No. 10.

We have been listening so long to your views on meditation. It is clear that you have uttered not a single word or Guru. So we would like to listen your views on it too.

Answer:-

We can take the help of the Guru of meditation as a way farer takes the help of a staff while walking on the way. But that we have to take into consideration in the success of meditation is that we should have the reliance upon

our own self in stead of expecting help and grace from the Guru only. I believe that until and unless we could apply the Buddha's words "be a lamp unto thyself" in our day to day life the assistance of the Guru, whatsoever great he may be, is useless. I hold this view concerning gurudom too. In my view, the Guru must teach meditation to his disciple very carefully as a mother teaches her child to walk handling him very delicately. If the Guru persists no nursing to disciple even when he has progressed in meditation is can not be said Gurudom. If becomes just a process of domination.

In my view the Guru has to rely upon his enterprising disciple as the mother relies upon his adult son at the time of her old age.

Question No. 11.

Mr. Dangol, in this interview you have mentioned about so many of your achievements, as for example, the awakening of the Serpent power, the experiencing of the cosmic stage in Tantric meditation, the attaining of the first stage of Buddhist sainthood. These are the things which are not so

Without any doubt the facts and figures in that article are all false. His article shows that the author himself is an extremist Hindu who never pays any attention to the reality in Nepal.

Most Nepalese desire a secular constitution but conservative and extremist, Hindus reject it. In the Panchayat Constitution people were classified into two levels according to their religious belief. And most of the second level of people, such as Buddhists were surprised.

This non-secularism was introduced in Nepal by the partless Panchayat government in 1962. But the government was washed out with the blood of the patriotic people two months ago.

During the rule of the Hindu government, Nepal was portrayed as a Hindu state with Hindus as a majority of the population; the Buddhist were said to account for only 5.3 per cent of the 20 million Nepalese. Buddhism was also wrongly classified as a branch of Hinduism.

The panchayat Constitution prohibited Buddhist monks to proselytize. Some monks were punished because of their ordination although they were Buddhist by birth. Buddhists were banned from protesting these injustices.

But now it is the dawn of a democratic era in Nepal. The once-surprised people will no longer keep silent

The issue of religious tolerance and equality is becoming a main issue for the new government. Most of the people are demanding religious secularism while a group of powerful Brahmins still refuse to give away their monopoly of power and religious supremacy.

It is baseless to claim that secularism will lead to communal violence. Let's strike out the words "Hindu State" from the new constitution and usher in real democracy to Nepal.

□
Phra Dhammaramo
Bangkok

विनय-संगायना

(आनन्दकुट्टि जूग संगायना छलफल)

कुमार— “भन्ते संघ ! न्हापाँ छु संगायना यायेगु ?
धर्म लाकि विनय ?”

संघपि— “भन्ते महाकश्यप ! विनय धयागु बुद्धशासन-
या आयु खः। विनय दयाच्वाँत्तले शासन दुगु
जुइ। उकि न्हापाँ विनय-संगायना यायेमाः।
भन्ते महाकश्यप ! विनयो नाम बुद्धशासनस्स
आयु, विनये ठिते शासनं ठितं होति, तस्मा
पठमं विनये सङ्घायामाति।

कुमार— “सुया प्रमुखताय ?”

संघपि— “आयुष्मान् उपालिया प्रमुखताय ?”

कुमार— “छु आनन्दया प्रमुखताय याये मज्यूला ?”

संघपि— मज्यूगुला मखु। अ॒यसाँ विनय सम्बन्धि आयु-
ष्मान् उपालियात सम्यक् सम्बुद्धं, भिक्षुपि !
विनयधर भिक्षुपि मध्यय् उपालि अग्र(थ्रेठ)
खः, धकाः उपालियात अग्रस्थानय् तया-
बिज्याःगु दु। उकि उपालि स्थविरयाके न्यनाः

विनयया संगायना याये नु !

कुमार— “भन्ते संघ ! जिगु खै न्यनाबिज्याहुँ। यदि
संघयात चित्त बुझ्य जूसा जि उपालियाके
विनय सम्बन्धि प्रश्न न्यने !”

ज्ञानपूर्णिक— “भन्ते संघ ! जिगु खै न्यनाबिज्याहुँ। यदि
संघयात चित्त बुझ्य जूसा आयुष्मान् महा-
कश्यपं न्यनाबिज्याइगु विनय सम्बन्धि प्रश्नया
उत्तर जि बी !”

कुमार— “आवुसो ! न्हापाँ याःगु ‘पाराजिकाया’
नियम भगवानं गन दयेकाबिज्याःगु ?”

ज्ञानपूर्णिक— “भन्ते ! वैशाली !”

कुमार— “सुया कारण्य ?”

ज्ञानपूर्णिक— “सुविज्ञ धैर्य कलन्दकपुत्रया कारण्य ?”

कुमार— “छु खैय ?”

ज्ञानपूर्णिक— “मैथुन सम्बन्धि खैय ?”

लोकनीति

उखुको स्वाद टुप्पोदेखि क्रमैसित र आँखलैपिछे मीठो हुँदै जाने भए जै असल
सत्पुरुष मित्रलेपनि त्यसै प्रकारले भलो गर्दछ। खराब मित्रले ठीक त्यसको
विपरीत कुभलो गर्दछ।

[नेपाल बौद्ध परियोजना शिक्षा स्तम्भ]

अखिल नेपाल भिक्षु महासंघद्वारा संचालित नेपाल बौद्ध परियोजना शिक्षा

बु. सं. २५३२-३३

(वि. सं. २०४५-०४७/द/२६ तकयाग)

आम्दानी खर्च हिसाब

खर्च विवरण	रकम रु.	आम्दानी विवरण	रकम रु.
१. बु. सं. २५३२ यागु पुरस्का विवरण	३७४६।-	१. केन्द्रीय परीक्षा नियन्त्रकपाले	
२. प्रारम्भिक वर्षयागु पाठ्यसफू प्रकाशन खर्च	६६२१।-	न्हापायागु रकम प्राप्त	१८००।-
३. बु. सं. २५३३ यागु परीक्षा संचालन खर्च	४२२२।-	२. बैंक व्याज प्राप्त	२०६६।-
४. बु. सं. २५३३ यागु पुरस्कार वितरण खर्च	३४५७।-	३. राष्ट्रिय बचतपत्रपाले वःगु व्याज	७१५।-
५. आनन्दभूमिइ स्तम्भ प्रकाशन	२४००।-	४. बु. सं. २५३० यागु नियमित व अतिरिक्त परीक्षा शुल्क	२१५।-
६. यातायात	६८।-	५. बु. सं. २५३३ यागु पुरस्कार वितरणार्थ सहयोग प्राप्त	१२३।-
७. अतिथिसत्कार	४००।-	६. बु. सं. २५३३ यागु नियमित व अतिरिक्त परीक्षा शुल्क	३५६।-
८. मरमत तथा सम्भार	३०६।-	७. बु. सं. २५३३ पुरस्कार वितरणार्थ सहयोग नगद	५००।-
९. हास कटौ	५५८।-	८. प्रारम्भिक वर्षयागु पाठ्यसफू (टाइप) प्रकाशनार्थ सहयोग	५००।-
१०. थुगु देतक खर्च स्वयाः आम्दानी अप्वः दुगु	१५६६।-	९. प्रारम्भिक वर्षयागु पाठ्यसफू बिक्री १०. रजतजयन्ती स्मारिका बिक्री	४७३।-
		११. के. प. नि. पाले कम्पठान दीपनी व परिवाण सफू आःतकया बिक्री रकम प्राप्त	८०।-
		१२. न्हापायागु विविध रकम व आःयागु विविध आम्दानी	४७५।-
		जम्मा ४८८।-	जम्मा ४८८।-

४० .....

कार्यसम्बन्ध सचिव व उपसचिव (हिसाब पेशयार्थी)

आनन्दभूमि

४०
शिक्षाध्यक्ष

२५

वासलात

पूँजी तथा दायित्व	रकम	सम्पत्ति तथा जायजेथा	रकम
१. विभिन्न व्यक्ति व संस्थापांचे न्हापा प्राप्त जुयाच्चंगु		१. सम्पत्ति सामान (लिष्ट कर्ण)	
क) नगद सहयोग १,७०,८४५।-		फनिचर १४१३०।-	
ख) सामान सहयोग (फनिचर, डुप्लिकेटिङ्ग मेशीन व सफू) <u>४६,७४१।-</u>	<u>२,१७,५८६।-</u>	अफिस सामान २०२००।-	
२. २०४५ सालंनिसे आतक प्राप्त सहयोग—		विद्युत सामान ६२।।।-	
क) नगद सहयोग (लिष्ट अनुसार) <u>२५९८।-</u>	<u>२५९८।-</u>	पुस्तकालयात सफू १३५०।-	
ख) सामान सहयोग (लिष्ट अनुसार ३१८५२।—	<u>३१८५२।—</u>	अन्य सामान १४१६।—	<u>३७७२।।।—</u>
३. पाठ्यसफू प्रकाशनार्थ न्ह्याथ वऱ्गु रकम ५०००।-	<u>५७८३६।—</u>	२. मौजदात सामान	
४. थुग देतकया खर्च स्वयाः आमदानी दायवः दुगु १५६६।—	<u>१५६६।—</u>	प्रारम्भिक वर्षयागु टाइप पाठ्यसफू ३६१५।—	
		मेगु सफू १५५२८।—	
		३. दयबा मौजदात १६४४।।।—	
		बैंक मुद्रित खाताय शक्यकोष १२८४०।।।—	
		राष्ट्रिय बचतपद ५५००।।।—	
		बैंकय चवंगु व्याज व शक्यकोषय जम्मा यायेमानिगु ३४२७।।।—	
		नगद मौजदात कार्यालय दुगु १३८५।।।—	<u>२३१५२।।।—</u>
		सफूया कायेमानिगु हिसाब ७७०।।।—	
		जम्मा २,६६,३६।।।—	
जम्मा २,६६,३६।।।—			

८०

हिसाब पेश यांपि— कार्यसमन्वय सचिव व उपसचिव

२६

८०

शिक्षाध्यक्ष

आनन्दभूमि

चीन विज्याः मह न्हापांस्मह नेपाःमि

□ स्वयम्भूलाल श्रेष्ठ

थों चीन बनेत छुं थाकूगु खें मखये धुकल । झी नेपाःमि त आपाल चीन चाःहिलावये धुकूपि दु । जितः न उत्तरकोरिया बनाबलय् चीनया राजधानी पेकिडय् छुं दिन च्वनेगु व अनया विभिन्न दर्शनीय थाय् स्वयेत सौभाग्य दत । चीनय् चाःहिलाच्चवनाबलय् छकः जिगु मतिइ वल, चीनय् दक्सिबय् न्हापां गुम्हनेपाःमि वल जुइ धकाः ।

न्हापा न्हापा चीन धैंगु साप हे तापाःगु देश खः । अन बनेत दं दं बी । सेंदे चीन कासेलि घाः वया लागा झीगु देलिसे स्वाये धुकल ।

खजा नेपाः व चीनया सम्बन्ध मंजुश्री विज्यासां-
निसे जूगु खः धैंगु न्यने दु । चीन नेपाः वःपि दसेलि नेपालं चीन वंपि न अवश्य दत जुइ । वये बने जुल जुइ । अय्सां झीगु इतिहासय् थनं सु सु बन, चीनं सु सु बल धैंगु खें उल्लेख जुयाच्चंगु मदु । दुगु हे जूसां थौकन्हय् झीसं बने मखने धुकल । झीत मयःपिस झीगु व्याक क इतिहास न्हंका छ्वये धुकल ।

चीनय् आःतकं ल्यनाच्चंगु पुलां सफूकथं नेपाः व चीनया दयुया स्वापूया बारय् आपालं खें सीदुगु दु । निदंतक चीनया राजधानी च्वनाः चिनिया ग्रन्थ अध्ययन यानाः प्रो० निरञ्जन भट्टराईँ 'चीन र त्यसित नेपालको सम्बन्ध' धैंगु सफू च्वयादीगु दु । वहे सफुतिइ उल्लेख यानादीकथं, झी नेपालं दक्सिबय् न्हापां चीन विज्याःहु खः— श्री बुद्धभद्र शाक्य ।

वसपोलया जन्म इस्वी सन् ३५८ स जूगु खः । स्वदं दुबलय् वसपोलया मां मंत । न्यादं दुबलय् बौ न

मंत । मांबौ निम्हं मदयेकाः अनाय जुयाच्चवनेमाल । अय्सां मचायात श्रद्धालु दातातसे दया माया तयाः लहिनातल ।

समय जुसेलि गुरुयाथाय् विद्या अध्ययन न यानादिल । मचानिसे बौद्ध धर्मपाखे वसपोलया मन ववसाःगु खनाः सकसियां वसपोलयात यः । ग्वाहालि नं सकसिन यात । १७ दं दुबलय् हे वसपोलयाके बौद्ध धर्मयावारय् प्रशस्त ज्ञां दयेधुकल । गुरुपिसं नं थःपिस स्यूगु, सःगु दक्व ज्ञां वसपोलयात कनाबिल ।

साप हे प्रतिभाशाली व विद्वान् जूगुलि उगुबखतय् बौद्ध जगतय् वसपोलया नां प्रख्यात जुल । थाय् थासय् च्वंगु आपालं बौद्धतीर्थ व विहार चाःहिलाः विद्वत् जन पिनिगु सत्संगत यानाविज्यात । थुगु हे प्रकारं चाःहुहुं काशमीरया 'माथ्यान थोलो' धैंगु विहारय् थ्यन । अनया नायःपिसं साप हे अनुरोध याःगुलि बुद्धभद्र अन हे च्वनाः विहारय् द्वंववसित बौद्धधर्मया शिक्षा वियाच्चवनाविज्यात ।

थुगु हे बखतय् बौद्धधर्मया अध्ययन मनन यायेत भिक्षु पाण्डो युनया नेतृत्वय् चीन विज्याःपि न्याहु भिक्षुपि अन विहारय् थ्यन । थःपिनि अध्ययन यायेमाक्व सिधयेकाः विहारया नायःयाके बेला पवंकन । नापःनापं बौद्धधर्म सम्बन्धी बालाक थुइके फुह्य, कने फुह्य सुं विद्वान् दुसा छह्यसित चीनय् यंकेगु विचाः नं पवंकल । नायलं बुद्ध-भद्रयात व्यन । वसपोलयागु पूरा नक्सां सिफारिस यात । बुद्धभद्र बुद्धया कुलयाहा, बुद्धया देश विज्याःहु खः, वसपोल बौद्धधर्मया प्रकाण्ड विद्वान्, वसपोलयात यंकल

द्याः सा मि जुइ धकाः नायःन उर्जं दयेकाबिज्यात ।

अनंति चिनिया भिक्षुपि वनाः बुद्धभद्रयात् अनु-
रोध यात् । अनुनय विनय यात् । थःगु देशं तापावक,
गूबलसं वने मनंतिगु न्हगु देश्य वनेत न्हापांजा बुद्धभद्रं
इच्छा मयात तर लिपा चिनिया भिक्षुपिनिगु आपालं
अनुरोध वथः इष्टदेवता गौतम बुद्धया हे धर्मप्रचार
जुइगु खेभाः पियाः वनेगु मंजुर यानाबिज्यात् । इस्वी
सन् ४०६ स बुद्धधर्म संघया जयजयकार यानाः बुद्धभद्रपि
काश्मीरं चीनया निर्ति प्रस्थान जुयाबिज्यात् ।

स्वर्वेति न्यासि हे वनाः विभिन्न देश देशावर
जुयाः, आपालं दुःख कष्ट नयाः वसपोलपि च्याप्तोच धैगु
थासय थ्यन । थव थाय्यात थौं कन्हय भियतनाम धाइ ।
अनं जहाज्य च्वनाः चीन बिज्यात् । छुं दिन लिपा बुद्ध-
भद्रपिनिगु जहाज शान्तडया छिडताओ धैगु थासय च्वंगु
जहाजघाट्य थ्यन । अनं उगु बखतया राजधानी छाडग्रान
धैयाय बिज्यात् । अनया जुजु व प्रजापिसं वसपोलपिनिगु
धुमधाम नक्सां लसकुस यात् । वसपोलपित अनया दक्ष-
सिबय तःधंगु विहारे बिज्याकल ।

बुद्धभद्रं अन विहारय च्वनाः चिनियातयत बौद्ध-
धर्म स्थने कनेगु ज्या यानाबिज्यात् । चिनिया भिक्षुपिनिगु
आपालं शंका, उपशंकायात समाधान यानाबिज्यात् । वस-
पोलया लिसलं सकसिगुं चित्त बुझ्य जुल । वसपोलया
विद्वत्तां अनया विद्वान्पि, अनया जनसाधारण साप हे प्रभा-
वित जुल । नुगः मूर्पि छहु निम्हसें वसपोलयात बदनाम
यायेत न सन तर लिपा सत्य खें प्रकट जूबलय क्षमा न
पवन ।

छाडग्रानं वसपोलपि छाडच्याड (थौं कन्हय हुपे)
बिज्यात्, अनं नानच्चिड । नानच्चिड फाहियान वयाः बुद्धभद्र
यात नापलात् । ग्रेले निम्हं जानाः बौद्धगून्थ यात चिनिया

भाषां हीकेगु ज्या शुरु यात सन् ४२० ई० स फाहि-
यान मन्त । अयनं बलभद्रं थह्य भालाकयागु ज्या पूवंकेत
चांन्ह मेहनत यानाबिज्यात् । सन् ४२६ ई० स ७१ दंया
बैसय वसपोल अनहे निर्वाण जुयाबिज्यात् ।

वसपोलं चिनिया भाषां हीकाबिज्याःगु बौद्ध गून्थ
चीनय जक मखु, विशवया मेदेगु देश्य न अध्ययन याःपि
दु । विशवया ततःधंगु सकूकुथिइ वसपोलं हीकाबिज्याःगु
गून्थ तयातःगु दु । अध्ययन याइपित इयनेगु व्यवस्था दु ।
वसपोलयात चिनियातसे “च्वे स्यान्” धाइगु जुयाच्चवन ।
बेलायतमा स्यामुयल बीलं (Samuel Beal) सम्पादन
याःगु “चिनिया त्रिपिटकया गून्थसूची” (Catalogue
of the Chinese Tripitaka) थुपि व्यावक
सकूया उल्लेख जूगु दु । सि-यु-कि धैगु चिनिया भाय्या
सकूयात अंगे जीभातं हीकाः स्यामुयल बीलं (Budd-
hist Records of the western world) पश्चिमी संसारया बौद्ध अभिलेख नाम हुएन साड व
मेसेपि लौंजुवाः तय्गु विवरण विकाःगु दु । उकी नं बुद्धभद्र-
या उल्लेख जूगु दु ।

नेपाः व चीनया दथुइ बवानुगु स्वापू तयाबिज्याःह्य
इस्वी सन्या प्यंगू शताब्दी पाखेया छहु नेपाःमि बुद्ध-
भद्रयात झीसं लोमके धुन तर उगु बखतय चीनय
बिज्यानाः अनया जनताया निर्ति, बौद्धधर्म प्रचारया निर्ति
याःगु सम्पूर्ण जीवन अर्पणयानाबिज्याःह्य वसपोलया नां
लुं ग्राखलं च्वयातःगु दु । चिनिया इतिहासय वसपोलया
नां थौं संसार दत्ते ल्यना हे च्वनो । वसपोलया गुणान
चिनियातसेजक मखु संसारं हे यानाच्चवनी ।

न्ह्यबवःह्य— मदन श्रेष्ठ

बुद्ध्या दैनिक चर्या

□ ज्ञानवज्र वज्राचार्य

‘सिद्धार्थकुमार मनूतय धायेका: जन्म कथा: गृह-
त्याग याना: खुर्देतक कठोरगु दुष्कर तपस्या याना: बुद्ध
ज्ञायाबिज्ञा:हा खः । वसपोल मनूतय्त दुःख मुक्त ज्वीकंगु
लेपु वयना: आपालं मनूतय्गु सेवा याना: जीवन हनाबि-
ज्ञा:हा खः ।

विशेष याना: बुद्ध्या दैनिक चर्या न्यागू कथं
विभाजित यानातःगु दु—

१) भोजन यायेगुया न्हापायागु ज्या २) भोजन
याये धुंका: लिपायागु ज्या ३) बहनीया प्रथम प्रह-
रया ज्या ४) बहनीया द्वितीय प्रहरया गु ज्या ५) चान्हया
तृतीय प्रहरया गु ज्या ।

भगवान् बुद्ध सुरुन्हापनं दनाः दतिवन याना: खवा:
सिलाः शरीर सम्बन्धि याये माःगु शुचिया ज्या याना:
मिक्षापवं बिज्याये मत्यःतले खुल्लागु एकान्तय चवना-
बिज्याइ ।

मिक्षा पवं बिज्यायेगु ई जुल धायेव गुबले थः
याकःचा बिज्याइ, गुबले मिक्षु संघर्षि ल्यूल्यू तयाः,
गुबले साधारण रूपं, गुबले असाधारण रूपं, गुबले नाना-
प्रकारयागु ऋद्धि प्रातिहार्यं वयनाबिज्याइ । उगु अवस्थाय
वसपोलयागु शरीरं (छवण्णं रस्मि) खुगू प्रकारयागु
रस्मि जाहाँ थिना: पिहाँ वयाच्चनी ।

श्रद्धावान्पि आपालं मनूत व साहु महाजनपिसं-
मुगन्धगु पुष्प धूपादि ज्वना: लंय् दथ्वी भगवान्या न्हाःने
वना: आदर गौरवं तया: सम्पान याना: भगवान्यागु पात्र
क्या: थःगु छेँय् बिज्याका: भोजन दान बिया: उपस्थान

याइ ।

भोजन याये धुंका: भगवानं इमिगु संस्कार व
वासना स्वया: धर्मदेशना यानाबिज्याइ ।

भगवानं कंग धर्मोपदेश न्यना: गुलि त्रिशरण्य
वनी । गुलि पञ्चशीलय चवनी । गुलि श्रोत्तापन्न, गुलि
सकृदागामि गुलि अनागामि, गुलि अरहत्तफलय प्रतिष्ठित
जुइ ।

थुकथं साहु महाजन व आपालं आपालं मनूतय्त
संग्रह याना: विहारय लिहाँ बिज्याना: सकले मिक्षुपिनि-
भोजन याये, सिमधःतले उत्तमगु आसनय विश्राम याना-
बिज्याइ । मिक्षुपिनि सकस्यां भोजन याये सिधलधायेवं
उपस्थापक मिक्षु वया: गन्धकुटिइ बिज्याकेत निवेदन
याइ । अले भगवान् सुगन्धं युक्तगु गन्धकुटिइ द्वाहाँ
बिज्याइ । थुलि याइगु ज्यायात भोजन यायेगुया न्हापा-
यागु ज्या (पुरे भत्त किच्चं) धाइ ।

गन्धकुटिइ द्वाहाँ बिज्याना: मिक्षुपि सकले वयेवं
इमित (अवबाद) उपदेश बी ।

भिक्खुवे अप्पमादेन सम्पादेय-दुल्लभो बुद्धु
प्यादो लोकस्मि, दुल्लभो मनुस्सत्तं पटि लाभो, दुल्लभा
खणसम्पत्ति दुल्लभा पद्बज्जा, दुल्लभ. सद्गम्मसवण'ति ।

तथागतया धर्मोपदेश न्यना: मिक्षुपिसं कर्मस्थान
ध्यान-भावना यायेगु पवनी । भगवानं इमिगु चरित्रानुसारं
(ध्यान) भावना यायेगु स्यनाबिड ।

मिक्षुपिसं भगवान्यात वन्दना याना: थःथःगु

आसय् लिहाँ वनाः गुलि जङ्गलय् गुलि सिमाक्षय्, गुलि
पर्वतय् गुलि गुकाय् द्वाहाँ वनाः ध्यानभावना याः वनी ।

थुलि ज्या सिध्येकाः भगवान् गन्धकुटिइ द्वाहाँ-
बिज्यानाः जःपाखे चुयाः स्मृति युक्त जुयाः पलख सिंह-
शयाय् विश्वाम यानाबिज्याइ ।

न्हनसिया द्वितीय प्रहरय् लोकजनप्रति दया
करुणा तयाः बुद्धचक्षुं लोकजनपाखे छकः स्वयाबिज्याइ ।
तृतीय प्रहरय् गुगु गां वा शहरयागु आश्रय क्याबिज्याइ
अत मुनचवंपि मनूत व साहु महाजनपिन्त ईस्वया
समयुक्तगु स्वयाः धर्मदेशना यानाबिज्याइ ।

धर्मदेशना न्यनाः सकले मनूत सन्तोष जुयाः भग-
वान् यात वन्दना यानाः लिहाँ वनी । थुलियायेगु ज्यायात
भोजन धुंकाः लिपायागु ज्या धाइ ।

थुलि याये धुंकाः विहारय् लिहाँ वनाः स्वः
लहुइ धुंकाः ह्याउँगु वर्णगु निबः दुगु चौवरवस्त्रं पुनाः
गन्धकुटिइ लायातःगु आसनय् चवनाबिज्याइ ।

मिशुंपि थःयःगु आसं वयाः भगवान् या न्हाः ने
च्वंबइ । गुलिसिनं धर्मया विषयय् प्रश्न न्यनी । गुलिसिनं
ध्यानभावना यायेगु पवनी । भगवानं इमिगु अमिप्राय
पूर्ण यानाः बहनिसिया प्रथम प्रहर बित्य्यानाबिज्याइ ।
थुलि याइगु ज्यायात (पुरिम याम किच्चं धाइ) ।

बहनिसिया प्रथम प्रहरयागु ज्या सिध्येवं,
झिद्व बलचक्रवालय् चवंपि देव, ब्रह्मापिंसं अवकाश प्राप्त
यानाः भगवान् याथासय् न्हाः ने वयाः थःयिपित शंका जूगु
प्रश्न न्यनी ।

भगवानं इमिगु मन सन्तोष जुइक उत्तर विया-
बिज्याइ । थुलि याइगु ज्यायात (मजिशम याम) किच्चं
याइ ।

आः तृतीय प्रहरयात स्वंगू भाग यानाः छगू-

भागय् प्रातः कालं निसें ज्यां व्यस्त जुयाः त्यानुया च्वंगु-
शरीरयात विश्राम बीया निर्ति चंक्रमण यानाबिज्याइ ।
द्वितीय भागयागु समय गन्धकुटिइ द्वाहाँ बिज्यानाः
स्मृति समरजनय युक्त जुयाः तिह शया यानाः गोतुला
बिज्याइ ।

तृतीय भागयागु समय दनाबिज्यानाः न्हापा
न्हापायार्पि दीपंकरादि बुद्धपिनि पालय दान, शीलभाव-
नादि पुण्य-कर्म यानावर्पि सत्वर्पि खंकेया निर्ति बुद्धचक्षु-
द्वारा लोकय् स्वयाबिज्याइ । थव ई वसपोलथा (पश्चिम
यामया) ज्या जुल ।

थवहे तृतीय प्रहरय् महाकरुणा समापत्ति ध्यानय्
चवनाः युगु समापत्ति ध्यानं दनाः थौं जिं थव जगत्य
सुयात उद्धार याये, हित उपकार याये धकाः न्है गु प्रका-
रया खं लुमंकाः लोकजनप्रति दया-करुणातयाः अनन्त
अप्रमाणगु कृपादृष्टि स्वयाबिज्याइ । थवहे करुणायुक्तगु
अवस्थायात, महाकरुणायात महास्पतिध्यान धाइगु खः ।

मयेल थव जंजाल जितः

--अमृतमान शाकय, इतुम्बाहाः, ये

मयेल मयेल थव जगत्य च्वने मयेल
थव जंजालं जितः भुलय् यानाविल,
दाजु किजा थः यिति सुं सुं यहे मयेल
ततःजागु महल थजु जितः धन द्रव्यं नं मयेल ।

सुयागु धुकि, धम्कि नं माःगु मदु
राग, द्वेष, मोहं नं जितः त्याग याका व्यु
मयेल मयेल थन जितः सुं सुं यहे मयेल ।

भगवान् या उपदेशं जितः थनाव्यु
मोक्षमार्ग जितः क्यनाव्यु
थव पापि जंजालं जितः मुक्त यानाव्यु ।

बुद्धपूजा चत्तिविषय

[नेपाली भाषा]

बुद्धपूजा

२०४७ माघ १६, काठमाडौं-

यहाँको ग्रानन्दकुटी विहारमा भिक्षु कुमार काशयप समक्ष शीलप्रार्थना भई पूर्णिमाको उपलक्ष्यमा हुने मासिक बुद्धपूजा सम्पन्न भयो । सोबेला भिक्षु अश्वघोषले भन्नुभयो—“मन शुद्ध गरी बुद्धपूजा गरनले मानिसमा सिद्धि प्राप्त हुने र सुखपूर्वक जीवन यापन गर्न सकिने हुन्छ । यसको साथै बुद्धधर्ममा निहित प्रकाश चारैतिर छर्नु पनि यसको उद्देश्य रहेको छ । यस्ता कार्यक्रममा सहभागी हुनेले शुद्धचित्तद्वारा निश्वार्थ भावना कायम राख्न सकेमा बुद्धशासन स्थिर रही बुद्धिजीवी पर्यन्तमा यसको ठूलो महत्त्व रहने हुन्छ । आज उपासकहरूमा समेत यस्तो धारणाको विहास भएको छ कि धर्मदेशनां सुन्न पाइने हुनाले विहारमा जान मन लाग्छ तर त्यहाँ व्यवहार गरिने बडपन- भावहरू देख्दा पाइले राख्न मन लाग्दैन । यस्ता कुरामाथि आज विचार गर्नु आवश्यक भएको छा ।”

लङ्कामा अध्ययनार्थ गढरहेका भिक्षु प्रज्ञामूर्तिले विदामा आइरहेको सो बेला धर्मदेशना गर्दै उन्नतिको बाटोबाटे बुद्धवचनको सार रहेका निम्न प्रकारका मार्ग लाई बताउनुभयो— १) स्वास्थ्यलाभ २) सदाचार ३) जेठाबाठालाई सम्मान गर्ने ४) आचरण सुधार गर्ने ५) अध्ययनशील रहने ६) अल्पी नहुने ।

यस गरी दशपारमिता प्रार्थनापछि भाइकाजि उपासकले उदाहरण सहित दशपारमिताको ध्याण्या गर्नु- भयो । बालाजू समूहद्वारा जलपान र भोजन प्रदानपछि आमणेर अस्सजिद्वारा धार्मिक उपदेश भएको थियो ।

भूकम्पबाट क्षतिग्रस्त विहारको नवनिर्माण-
लाई चन्दा सहयोग

२०४७ माघ २०, सुनसरी—

२०४५ साल माद्र ५ गते गएको भूकम्पबाट क्षतिग्रस्त बुद्धविहारको नवनिर्माणिका लागि काठमाडौं उपत्यका सहित ठाउँ ठाउँका सबै चन्दादाता सहयोगीहरू-लाई स्थानीय बुद्धविहार परिवारबाट धन्यवाद जापन गरिएको छ । नवनिर्माणिका लागि निम्न महानुमावदाट निम्न प्रकारले चन्दा प्राप्त हुन आएको छ—

क्र. सं.	नाम	ठागाना	रकम
१.	रत्नबहादुर वज्राचार्य आनन्दकुटी विद्यापीठ	५००।	
२.	गुरु छेचुकुस्यो लामा	काठमाडौं	५००।
३.	भक्तिदास श्रेष्ठ	"	५००।
४.	लोकदर्शन वज्राचार्य	"	५०१।
५.	प्रेमसुन्दर तुलाधर	"	१००१।
६.	सुवर्ण शाक्य	"	२००।
७.	डा० वज्रराज शाक्य	ललितपुर	२०।।
८.	द. लौपौरत्न तुलाधर	"	३०।।
९.	श्राशाराम शाक्य	"	५०।।
१०.	लक्ष्मी बहादुर हलुवाई	घरान ३, सुनसरी	१००१।।
११.	लालबहादुर तुलाधर	" ७ "	१२०।।
१२.	प्रकाशमान गुभाजू	पोखरा	२०।।
१३.	भिक्षु सुमञ्जल	बुद्धविहार, काठमाडौं	५०।।
१४.	दीर्घमान श्रेष्ठ	ज्याठा, ठमेल	५१।।
१५.	डबलकाजी तुलाधर	वसन्तपुर	१००।।
१६.	मणिकरत्न	भोटाहिटी	५०।।
१७.	अमृतलाल रंजित	जैसोदेवल	२०।।
१८.	सर्वज्ञरत्न तुलाधर	"	५०।।
१९.	धर्मकीर्ति विहार	थीघ:	१०००।।
२०.	झूमो मोक्षान तामाङ्ग	"	५१।।

२१. कृष्ण राई	धरान	३००।-	५६. युवा बौद्ध मण्डल	ललितपुर ६१२।
२२. श्रीमती सीता राई	"	३०१।	५७. स्व. केशवनाथ ताम्राकार लगनखेल "	४००।
२३. शशवर्णसिंह विहार	ललितपुर	२५०।।	५८. श्रीमती रामप्यारी प्रधान धरान ७ सुनसरी	५०१।
२४. नहुछेलाल रत्नदेवी थोँठ	बाहुबीसे	२००।।	५९. जगन्नाथ थोँठ मानमवन, ललितपुर	२५।।
२५. युवा बौद्ध समूह	काठमाडौं	१८६।।	६०. भजगोविन्द ताम्राकार झम्सीखेल "	१०३।।
२६. विव्यरत्न तुलाधर ओनाहिटी विहार ल.पु.		५०।।	६१. ललितबाहादुर हलुवाई "	१००।।
२७. मिक्षु अश्वघोष आनन्दकुटी	" काठ.	२००।।	६२. श्रीमती गणेशकुमारी दुगमवही "	३०।।
२८. सुशीला अनगारिका	ललितपुर	२०।।	६३. मगकृष्ण ताम्राकार "	२५।।
२९. मन्त्रराज शाक्य	"	२०।।	६४. हर्षमाया ताम्राकार "	२०।।
३०. पूर्ण रत्न शाक्य अक्षेश्वर महाविहार. ल.पु.		३०।।	६५. रत्नराज शाक्य मिस स्थान "	५०।।
३१. इन्द्रलाल अवाले भोटाछि, ललितपुर		३०।।	६६. स्व. चिरिमाया शाक्य	भक्तपुर ५०।।
३२. आफुलाल "	ओम्बाहाल "	३०।।	६७. पञ्चमाया वज्राचार्य इटाहिटी, ललितपुर	५०।।
३३. कीर्तिलाल वज्राचार्य वनबाहाल "		३०।।	६८. नानीमाया शाक्य नायलखु "	२२।।
३४. स्व. पूर्णबहादुर वज्राचार्य वनबाहाल ल. पु.		३०।।	६९. देवकृष्ण ताम्राकार टङ्गल "	५०।।
३५. यज्ञरत्न धाखेल: चाकु क्षेत्र ललितपुर		३०।।	७०. बीरबहादुर मोक्तान धरान ६ सुनसरी	१००।।
३६. भरतराज मिनाबू छाउनी, काठमाडौं		५०।।	७१. श्रीमती विष्णुदेवी थोँठ " ७ "	१०००।।
३७. चण्डिका शाक्य लगनखेल, ललितपुर		२०।।	७२. श्रीमती चन्द्रमाया ताम्राकार " ७ "	५००।।
३८. आनन्दसिंह तुलाधर	"	२०।।	७३. हीरादेवी हलुवाई " ८ "	१०००।।
३९. स्व. दत्तनारायण तमोट धरान ७ सुनसरी		३०।।	७४. बालकृष्ण लिम्बू " ८ "	५०।।
४०. सुमझल विहार	ललितपुर	११२।।	७५. श्रीमती पद्मकुमारी राई " ८ "	१००५।।
४१. ज्ञानकाजी मानन्धर बनेपा, बाबु टोल		३०।।	७६. इन्द्र प्रधान " ९ "	१००५।।
४२. मिक्षु महानाम आनन्दकुटी, काठमाडौं		१००।।	७७. श्रीमती रामप्यारी प्रधान " ९ "	१००६।।
४३. नारायण स्थापित ज्याठा	"	५०।।	७८. श्रीमती भीमा पाख्रीन " ९ "	५०५।।
४४. सानुलाल राजाकाजी आनन्दकुटी	"	४०।।	७९. खडगबहादुर मोक्तान " १ "	१००।।
४५. युवा बौद्ध मण्डल लोककीर्ति ललितपुर		१२६।।	८०. पृथ्वी बहादुर राई " ८ "	५०।।
४६. ज्योति शाक्य	धरान ६ सुनसरी	५०।।	८१. श्रीमती मंयादेवी शाक्य " ८ "	१००।।
४७. मिक्षु विशुद्धानन्द	काठमाडौं	५२६।।	८२. सुन्दरलाल सिंकमी " १४ "	२५।।
४८. बुद्धविहार धरान उपसिका समूह सुनसरी		३६७।।	८३. चन्द्रज्योति वज्राचार्य " ११ "	२०।।
४९. विपश्यना धरानबाट	"	१८५।।	८४. श्रीमती प्राणमाया ताम्राकार " ४ "	२५।।
५०. प्राणमाया थोँठ	"	१००।।	८५. चन्द्रकुमारी उलाबारी मोरङ्ग	५०।।
५१. लक्ष्मण थोँठ	"	२०।।	८६. रामबहादुर थोँठ दमक ११ मोरङ्ग	२०।।
५२. मुनि विहार इनाचो	भक्तपुर	दद३।।	८७. सीता मोक्तान धरान, सुनसरी	३०।।
५३. विश्वराज तुलाधर	ललितपुर	२०।।	८८. डा. ज्ञानबहादुर थोँठ धरान ७ "	१११।।
५४. धर्मकृष्ण ताम्राकार टङ्गल,	"	२०।।	८९. बनवास थोँठ "	२०।।
५५. नारायणप्रसाद तुलाधर टकुसी	"	१००।।	९०. श्रीमती आशा मोक्तान धरान ७ "	१००।।

इहि सम्पन्न

२०४७ माघ ३, संखुवासमा-

यहाँको चैनपुरमा महायानी परम्परा अनुसार बुद्धको शीलाचरणका साथ १० जना शाक्यकुलपुत्रीहरूको 'इहि' विधि सम्पन्न भएको छ ।

[नेपालभाषा]

न्यासः दै पुलांगु बुद्धप्रतिमा लुल

११११ सित्तलाथ्व १३, उत्तर कोरिया-

थनया उत्तरी थेवपाखे च्वांगु कुमगाढ पहाडी सन् १४२५ स देवेकातःगु बुद्धप्रतिमा लूगु दु । सन् १४२५ सिवय् छुं दै न्हाः सीर्पि भिक्षुपिनि सीह्य नापं सिजः व लुःया पाताय् कियातःगु बुद्धया मूर्तित लुयावःगु खं थनया बुखं धाःगु दु ।

सि-पुन्हीया महोत्सव हन

११११ सित्तलाथ्व १५, ये-

थनया आयुसंस्कार परित्याग दिवस समारोह समितिया आयोजना व होटेल कोजी परिवारया व्यवस्था-पनय् सि-पुन्ही कुन्ह भागवान् बुद्धया प्रतिमायात किसिम्हय् तयाः दे चाः हुइकल । बौद्ध झण्डा व नेपाली सांस्कृतिक बाजा तथा बैडबाजा तयाः भिक्षु, अनगारिका, उपासक उपासकार्पि सहितं ज्ञानमाला भजन हयेका: जूगु उगु नगरपरिक्रमा धंका: जूगु समारोहस भिक्षु सुबोधानन्द समक्ष पंचशील प्रार्थना जुल । उगु इलय् समारोह समितिया संयोजक भिक्षु सुशोभनपाखे लसकुस यानाः बुद्धधर्मकर्थ प्रत्येक पुन्हीया महत्व दुगु खं कनाः धर्मं मनूया चरित्रयात सुधार याइगु खं न्हाथनाबिज्यात । मूपाहाँया थासं आपूर्ति तया निर्माण व यातायात मन्त्री मार्शल जुलूम शाक्य बुद्धधर्म हे छगु जक शान्तिया लेपु खः धंगु खं न्हाथनाबिज्यात । अथे हे अनगारिका धम्मवतीं शील स्वभावयात प्रमुख थाय् बो माःगु खं कनाः भगवान् बुद्धं आयुसंस्कार त्याग यानाबिज्याःगुया विषये बुद्धं सकलया हितया लागी नमूना क्यनाः थःगु बाकि दानिगु आयुतकं त्याग याःगु खं न्हाथनाबिज्यात । सुवर्ण शाक्यपाखे संचालित उगु समारोहय् भूतपूर्व मन्त्री भुवनलाल प्रधानं बौद्ध इतिहासयात न्हाथनाः मनुखं इमान्दारीतायात कःघानाः चरित्र सुधार यायेमाःगु खं कनादिल । उबलय् होटेल कोजी परिवारया पाखे दिल-रत्न शाक्य धन्यवाद ज्ञापन तथा उपासिका नानोहीरा शाक्य व कनकदीप वज्राचार्यपाखे उक्त दिनया महत्व न्हाथना बिज्यात ।

शहीदया लुमन्ति

११११ सित्तलाथ्व १५, किपू-

थनया शिक्षा सेवा केन्द्रया आयोजनाय बेखासान महजनया सभापतित्वय् जूगु शहीदया लुमन्तिइ जूगु समारोय् मूपाहाँकर्थं सुवर्णं शाक्यं थुखुसीया शहीद दिवस विशेष कर्थं मानय् याये माःगु खःसां कर मितय् याये थें जक हे जूवर्गु दु धासे प्रजातन्त्रया लागी सिनावर्पि शहीदतय्गु हिया मूकर्थं सच्चा प्रजातन्त्र वये फुगु मढु धकाः धर्मनिरपेक्षतकं मजूगु अप्रतान्क र्विधानप्रति असन्तुष्टिपूर्वकाबिज्यात ।

उबलय् केन्द्रया अध्यक्ष देवद्वानन्द महजनं जाति, भाषा, धर्मया खेय् प्रजातन्त्र वये मफुगुलि विभिन्न जाति, विभिन्न भाषाभाषी व विभिन्न धर्मया वीर सपूत्रपि शहीद जुयावनाः इमिगु आत्मा असन्तुष्ट जुयाच्वनीगु खे न्हाथनाः शहीदतय्ग त लुमकेगु खःसा इमिगु इच्छा आकांक्षा पूर्वके माः धैदिल ।

(English Language)

**'Godman' with girls, guns held
NEW DELHI, January 9**

A high-profile, self-styled 'godman'. Sadanand Saibaba Omji, 34 was arrested last night from Defence Colony on charges of blackmail, robbery, wrongful confinement and possession of illegal arms. His three associates were also arrested.

He and his accomplices were today produced before the court and were remanded to police custody for one day. They will be produced again tomorrow.

The district police raided in Defence colony and Khanna Market (near Lodhi Road) last night and recovered two country-made pistols, one hand grenade, one Japanese walkie-talkie, cam-
(Continued to the inside first cover)

(दिव्यांग मिश्री)

अनिच्छावत संखारा

(दक्ष बस्तु अनित्य खः)

आनन्दकुटी विहारगुठी व आनन्दकुटी दायक सभाया कार्यकारणी सदस्य श्री बेखारत्न
उपासकया श्रीमती मिश्री दायकसभाया आजीवन सदस्य ६२ दँया बैसय् येैया
तेबहा: या थःगु छेंसं खेल्हाल्हां स्वाहाने कुहाँ वयाच्चंह आकाङ्कां
हृदयगति बन्द जुयाः २०४७ माघ २२ गते दिव्यांग जूगु दुःख द
समाचार न्यनाः अनिच्छावत संखारा धंगु बुद्धवचन लुमंकाः
शोकाकुल परिवारप्रति समवेदना प्रकट यानाः
श्रद्धाङ्गजली देछायापि

आनन्दकुटी विहारगुठी
आनन्दकुटी दायकसभा
आनन्दभूमि परिवार